

Sveriges Författarförbunds remissvar över Litteraturutredningens slutbetänkande *Läsandets kultur* (SOU 2012:65)

Sammanfattning av Författarförbundets remissvar

Författarförbundets synpunkter på förslaget *Ett läslyft för Sverige*:

Författarförbundet tillstyrker förslaget.

Författarförbundet föreslår en satsning motsvarande Lärarlyftet för folk- och skolbibliotekarier.

Författarförbundets synpunkter på förslaget om att inrätta läsombud i förskolan:

Författarförbundet tillstyrker förslaget i huvudsak.

Författarförbundet föreslår samtidigt att den metod som läsombuden ska tillämpa införs i förskollärover utbildningen och i fortbildningskurs för förskollärare. Vidare att läsombuden ges i uppgift att verka för att varje förskola har en tillräcklig boksamling och att varje förskola upprättar en samarbetsplan med folkbiblioteket. Folkbiblioteken bör tillföras resurser för detta arbete.

Författarförbundets synpunkter på bedömningen om kompetensutveckling för lärare:

Författarförbundet tillstyrker förslaget under förutsättning att det preciseras att lärare ska utbildas inom ramen för sin utbildning och genom fortbildning om litteratur och litteraturdidaktiska metoder avseende såväl skön- som facklitteratur.

Författarförbundet föreslår att Statens kulturråd inom ramen för beviljande av medel till Skapande skola ska förorda även besök av översättare och fackförfattare i skolor.

Författarförbundet föreslår att projektet Läsambassadören utvidgas till att finansiera fler läsambassadörer och att översättare och kulturjournalister ska kunna utses till läsambassadörer.

Författarförbundets synpunkter på förslaget att samtliga elever bör ha tillgång till skolbibliotekarier:

Författarförbundet tillstyrker förslaget under förutsättning att det i *Skollagen* införs en bestämmelse om att "huvudmännen ska se till att skolbiblioteken är bemannade med skolbibliotekarier som har kompetens...".

Författarförbundets synpunkter på förslaget om läs- och litteraturfrämjande i kultursamverkansmodellen:

Författarförbundet tillstyrker förslaget i huvudsak, dvs. att läs- och litteraturfrämjande ska vara en del i kulturplanerna som tas fram inom ramen för kultursamverkansmodellen, och att statliga medel för detta ändamål fördelas till landstingen. Författarförbundet avstyrker däremot finansieringsförslaget.

Författarförbundet föreslår att de riktade statsbidragen till inköp av barn- och ungdomslitteratur, lokala och regionala läsfrämjandeprojekt och stödet till litterära evenemang kvarstår oförändrade. Finansiering av förslaget avseende läs- och litteraturfrämjande som en del i kulturplanerna bör ske på annat sätt.

Författarförbundets synpunkter på förslaget till samordning av läsfrämjande insatser utanför skolan:

Författarförbundet avstyrker förslaget.

Författarförbundet föreslår att Statens kulturråd ges i uppdrag att inom ramen för befintlig verksamhet kontinuerligt följa upp och utvärdera läsfrämjande insatser utanför skolan.

Författarförbundets synpunkter på förslaget om att stärka folkbildningens roll i det läsfrämjande arbetet:

Författarförbundet avstyrker förslaget.

Författarförbundets synpunkter på förslaget om fortsatt stöd till evenemang i bokhandeln:

Författarförbundet tillstyrker förslaget och föreslår samtidigt att Statens kulturråd i grunderna för bidragssökning preciserar att ersättning i första hand ska gå till evenemang i bokhandeln som inte avser marknadsföring av viss enskild titel samt att Statens kulturråd i grunderna för bidragssökning ska villkora beviljandet med att bokhandeln ska visa att de upphovsmän som anlitas för visst evenemang ersätts lägst i enlighet med Författarförbundets minimirekommendation eller motsvarande branschpraxis för litterära upphovsmän.

Författarförbundets synpunkter på förslaget om att ge folkbiblioteken möjligheter att arbeta aktivt med e-böcker:

Författarförbundet delar utredningens bedömning att folkbibliotekens resurser bäst tas tillvara genom att deras förhandlingsmandat samlas hos en gemensam avtalspart, men kan inte bedöma om huvudmännens samarbetsorganisation Sveriges Kommuner och Landsting är bäst lämpad som avtalspart gentemot rättighetshavarna.

Författarförbundet tillstyrker förslaget om att ge Kungliga biblioteket i uppdrag att möjliggöra för externa distributörer att tillhandahålla e-resurser via Libris och att säkerställa att upphovsrättsligt fri e-litteratur finns tillgänglig på samma sätt.

Författarförbundets synpunkter på förslaget till en moderniserad bibliotek ersättning:

Författarförbundet avstyrker förslaget till författningsändringar i förordningen (1962:652) om Sveriges författarfond och föreslår istället att berörda parter, företrädare för regeringen, upphovsmannaorganisationerna och författarfonden gemensamt utreder de av utredningen föreslagna ändringarna respektive behoven av ytterligare förtydliganden i förordningstexten.

Författarförbundet avstyrker förslaget att förhandlingsöverenskommelsen ändras så att överläggningar ska ske med längre tidsintervall än de årliga förhandlingar som förekommer idag och att ersättningen däremellan ska räknas upp enligt systemet med pris- och löneomräkning.

Författarförbundet tillstyrker förslaget att fortsätta undersöka möjligheterna att införa en ersättningsordning för inläsare av litterära ljudböcker under förutsättning att alla inläsare (inklusive författare och översättare) som läser in ljudböcker är berättigade till ersättning, samt under förutsättning att digitala nyttjanden ska omfattas på samma grundval som för bibliotek ersättningen. I en sådan utredning begär Författarförbundet att vara representerat.

Författarförbundet föreslår att regeringen initierar en utredning om förutsättningarna för att genom statsanslag säkerställa rättsinnehavarnas försörjningsmöjligheter utifrån folk- och skolbibliotekens användning av digitala exemplar av verk som sker på (för närvarande benämnt e-boksutlåning). I en sådan utredning begär Författarförbundet att vara representerat.

Författarförbundet föreslår att regeringen initierar en utredning om förutsättningarna för att genom statsanslag inrätta en ersättningsordning till upphovsmän för användningen av fysiska och digitala exemplar av allmänlitterära verk på forskningsbiblioteken vid sidan av den befintliga bibliotek ersättningen. I en sådan utredning begär Författarförbundet att vara representerat.

Författarförbundet föreslår att det i lag slås fast att upphovsmän har rätt till ersättning för folk- och skolbibliotekens användning av litterära verk för främjande av litteraturens ställning och litterära upphovsmäns möjligheter att vara verksamma i sina konstnärskap (se lagförslag nedan).

Författarförbundets synpunkter på förslaget till omprioriteringar inom litteratur- och tidskriftsstödet:

Författarförbundet tillstyrker utredningens förslag och föreslår samtidigt att Statens kulturråd i grunderna för bidragssökning ställer som krav på de förlag som beviljas stöd att de ska visa att de tillämpar marknadsmässiga villkor i sina avtal med författare och översättare. För översatt litteratur ska marknadsmässiga villkor anses vara vid var tid gällande ramavtal för översättning mellan Författarförbundet och Förläggareföreningen. För litteratur på svenska som originalspråk kan marknadsmässiga villkor anses vara de avtal som Författarförbundet granskat och godkänt.

Författarförbundet föreslår att Statens kulturråd inom ramen för sitt uppdrag kontinuerligt ska se över spridningsformerna och synligheten för de exemplar som distribueras till biblioteken genom det i litteraturstödet inkluderade distributionsstödet.

Författarförbundets synpunkter på förslaget till utökat stöd till backlistdigitalisering:

Författarförbundet tillstyrker förslaget givet att 2 miljoner kronor per år är tillräckligt för att uppfylla syftet med stödet.

Författarförbundet föreslår att begreppet stöd till backlistdigitalisering byts ut till ett tydligare begrepp, t.ex. stöd till e-boksutgivning.

Författarförbundets synpunkter på förslaget om ett förstärkt kulturtidskriftsstöd:

Författarförbundet tillstyrker utredningens förslag givet att 2 miljoner kronor är tillräckligt för att uppfylla syftet med stödet, och föreslår samtidigt att Statens kulturråd i grunderna för bidragssökning preciserar att ersättning i första hand ska gå till de medarbetare som är skribenter i tidskriften samt att Statens kulturråd i grunderna för bidragssökning ska villkora beviljandet med att tidskriften ska visa att dess skribenter ersätts lägst i enlighet med Författarförbundets minimirekommendation eller motsvarande branschpraxis för litterära upphovsmän.

Författarförbundets synpunkter på förslaget till kulturpolitiska insatser för att främja svensk litteratur i utlandet:

Författarförbundet tillstyrker förslaget, men är kritiskt till hur finansieringen föreslås bli löst genom omprioritering inom anslag 3:1 liksom de mycket små medel som utredningen anser behövs för ändamålet.

Författarförbundet föreslår att Svenska institutet tillsammans med Statens kulturråd inleder ett arbete med att bjuda in översättare av utländsk litteratur, deras organisation Författarförbundet genom sin översättarsektion, svenska förläggare av utländsk litteratur och utländska agenter för att få information om den utländska samtida litteraturen.

Författarförbundet föreslår att Statens kulturråd borde få i uttryckligt uppdrag att genom beviljandet av stöd särskilt främja utländska förlags utgivning av svenska fack- och bilderböcker eftersom utgivningen av dessa genrer sker i mindre utsträckning än av skönlitteratur för vuxna.

Författarförbundets synpunkter på förslaget om internationellt utbyte för litterära upphovsmän:

Författarförbundet avstyrker utredningens förslag och föreslår istället att Kulturdepartementet ansvarar för en fördjupad prövning av frågan hur ett internationellt utbytesprogram inom litteraturområdet kan utformas och inom ramen för en sådan prövning inhämta de erfarenheter som finns inom verksamheter med likartade syften och hos berörda instanser.

Författarförbundets synpunkter på förslaget till tydligare ansvarsfördelning för internationellt litteraturutbyte:

Författarförbundet tillstyrker utredningens förslag.

Författarförbundet föreslår att Sveriges författarfond får behålla oförändrat anslag för de upphovsmannakategorier som fonden fortsatt kan bevilja bidrag.

Författarförbundets synpunkter på förslaget att stärka svenskundervisningen i utlandet:

Författarförbundet tillstyrker utredningens förslag.

Författarförbundets synpunkter på förslaget om läsning och litteratur i det internationella utvecklingssamarbetet:

Författarförbundet delar utredningens bedömning men anser att även översättare explicit bör nämnas utöver författare och skribenter som en kategori som kan spela en central roll i demokratiska förändringsprocesser.

Motiveringar följer under respektive avsnitt.

Författarförbundets övergripande synpunkter

Bättre försörjningsvillkor för upphovsmän förutsätter starkare ställning

Författarförbundet anser att kommittén åstadkommit ett i analysdelen (kap. 2-13) gediget arbete med att kartlägga litteraturbranschen och delar i stort sett kommitténs beskrivning av hur branschen fungerar. Som ett av tre "orosmoln" för litteraturens ställning i Sverige anger utredningen upphovsmännens försörjningsvillkor. Samtidigt har kommittén dock inte gett en fullständig rättvisande bild av de litterära upphovsmännens möjligheter att försörja sig på sitt skapande och få utrymme för den konstnärliga verksamheten. Utredningen pekar bl.a. på den "stjärneekonomi" som präglar författarkollektivet "med en stor andel personer med låga inkomster, relativt få med medelinkomster och några få med mycket höga inkomster". Beträffande upphovsmännens möjligheter att träffa rimliga upplåtelseavtal, t.ex. på e-boksmarknaden, har inte utredningen i tillräcklig utsträckning beaktat upphovsmännens – också på detta avtalsområde – svagare ställning som avtalslutande part.

Bibliotekersättning och andra till litterära upphovsmän riktade anslag behövs

Författarförbundet anser att utredningen mot bakgrund av sitt konstaterande att allmänlitterära upphovsmän i regel har en låg inkomstnivå i förhållande till en ofta hög utbildningsnivå och svårt att försörja sig på sitt skrivande borde ha kommit med fler förslag till stärkande av upphovsmännens försörjningsmöjligheter. Författarförbundet noterar att det enda förslaget är det som benämns *Ett förstärkt kulturtidskriftsstöd* och som avser att i någon mån säkerställa att medarbetare till kulturtidskrifter arvoderas. Författarförbundet förutsätter att det är arvodering till tidskriftens skribenter som avses. I övrigt saknas förslag. Istället har utredningen under avsnittet *En moderniserad bibliotekersättning* föreslagit förändringar som på relativt kort sikt riskerar att kraftigt urholka det enda, direkt till de allmänlitterära upphovsmännen, riktade kulturpolitiska anslaget men som i själva verket är den totala summan av en statlig förpliktelse att utge *ersättning* till upphovsmännen för bibliotekens användning av deras verk. Utredningen föreslår att det ska preciseras i Förordning (1962:652) om Sveriges författarfond att endast användning av fysiska exemplar ska ligga till grund för bibliotekersättning trots att det är möjligt att låta e-boksutlånen ingå. I avsaknad av att utredningen också pekar på behovet av att söka en lösning till stöd för upphovsmännens försörjningsmöjligheter vid en trolig ökning av e-boksutlåning, och i konsekvens med den en trolig nedgång i användningen av fysiska exemplar och därmed en minskning av bibliotekersättningen, ser Författarförbundet uppenbara risker för allvarliga konsekvenser.

Tillkomsten av litteratur och återväxten av etablerade upphovsmän som kan försörja sig i sina yrken får inte vila på så osäker grund. Det krävs att biblioteksersättningen istället förstärks och att kompletterande anslag till säkrandet av vårt språk, läsningen och litteraturen och därmed individens och samhällets utveckling tar form. Det är en fråga om demokrati.

Villkora de statliga stöden för skäligen arvodering av litterära upphovsmän

Beträffande kulturpolitiska anslag och stödformer är det Författarförbundets ståndpunkt att dessa ska vara villkorade av beviljande myndighet av att de upphovsmän som ska erhålla sin arvodering genom de statliga medel som ställs till förfogande för visst stöd ges skäligen ersättning enligt branschpraxis. Det gäller exempelvis det förslag som nämnts ovan avseende skribenter i tidskrifter och tidskriftsstöd och författare och översättare till böcker som ges ut med litteraturstöd liksom författare och översättare som anlitas till evenemang i bokhandeln. En liknande ordning tillämpas idag vid beviljande av dramatikerstöd.

Det finns dessvärre en stark gratiskultur inom litteraturområdet. En trend att upphovsmän förväntas delta i evenemang utan arvode eftersom de förväntas få ett annat utbyte av att delta – nämligen gratis marknadsföring av sig själva och sina verk. Med tillägg av utredningens konstaterande utifrån de inkomstundersökningar som Konstnärsnämnden och Författarförbundet genomfört att litterära upphovsmän har mycket låg inkomstnivå i förhållande till sin ofta höga utbildningsnivå, blir beskrivningen av marknadsvillkoren ännu allvarligare. Om synsättet att dessa yrkesgrupper förväntas delta gratis i olika sammanhang etableras fullt ut i branschen får det förödande effekter för hela litteraturområdet. Författarförbundet utgår från att kulturpolitiken ska vara utformad på ett sätt som motverkar gratiskulturen. Författarförbundet bedriver i linje med denna ståndpunkt kampanjen Ordets värde till stöd för medlemmarnas strävan att kunna försörja sig inom sina yrken.

Säkerställ likvärdig åtkomst till trygghetssystemen och en fungerande pensionslösning

Litteraturutredningen hade enligt sina direktiv i uppdrag att "utifrån tillgänglig statistik analysera hur de ekonomiska villkoren för yrkesverksamma upphovsmän ser ut och hur fördelningen av ersättningar, stipendier och bidrag till yrkesverksamma författare, översättare, kulturjournalister och dramatiker utvecklats över tid och hur de förhåller sig till de generella trygghetssystemen.". Utredningen har dock inte ansett sig ha möjlighet att inom befintliga tidsramar se över upphovsmännens åtkomst till trygghetssystemen. Möjligen hade det ändå resulterat i samma konstaterande som t.ex. utredningen "Konstnärerna och trygghetssystemen" (SOU 2003:21) gjorde, nämligen att konstnärer har stora svårigheter att få åtkomst till de generella trygghetssystemen beroende på trygghetssystemens utformning och konstnärernas yrkesförutsättningar. Problematiken kvarstår och behöver en lösning.

Författarförbundet tvingas också konstatera att Litteraturutredningen inte haft för avsikt att ens undersöka behovet av en till yrkesförutsättningarna anpassad pensionslösning för allmänlitterära upphovsmän. Författarförbundet ser med stor oro på hur det nya pensionssystemets utformning i ännu högre utsträckning än i förhållande till det förra pensionssystemet riskerar att slå hårt mot etablerade upphovsmän som närmar sig pensionsåldern idag och på längre sikt att utarma återväxten av nyetablerade inom författar- och översättaryrkena. (Se Gunnar Ardelius inlägg i SvD den 16 juni 2012: "Nyskapande kultur pågår i alla åldrar" apropå Lena Adelsohn-Liljeroths inlägg den

14 juni 2012 där hon förutsätter att yngre kulturskapare åstadkommer nyskapande kultur och bortser från att t.ex. författare och översättare ofta är yrkesverksamma högt upp i åldrarna).

Belasta inte den redan underdimensionerade kulturbudgeten med utvecklingsprojekt av övergripande samhällpolitiskt intresse

Författarförbundet vill framhålla att det generellt är nödvändigt att tillskjuta medel till kulturbudgeten för att åstadkomma verkliga effekter av de kulturpolitiska stödåtgärderna. I sammanhanget vill förbundet även påtala att åtminstone två av de förslag utredningen lägger fram till övervägande del är av nationellt *samhällsintresse* (*Ett läsluft för Sverige* och samordning av läsfrämjande insatser utanför skolan). De syftar till att uppfylla mål som inte är kulturpolitiska utan snarare utbildnings- eller språkpolitiska. Det är därför anmärkningsvärt att statens kulturbudget (avgiftsområde 17) föreslås omfördelas utan tillskott av nya medel och bekosta dessa förslag. Ekonomiska medel bör tillskjutas såväl kultur- som utbildningsbudget för att åstadkomma reella förbättringar.

Boken är både en kulturbärare och en handelsvara

Författarförbundet uppfattar att direktiven till Litteraturutredningen (Kommittédirektiv 2010:24) använder litteraturbegreppet som om litteratur enbart är en vara som köps av en kund, dvs. läsaren. I betänkandet används i stort sett genomgående ett konsumentperspektiv beträffande utbud, tillgång, bredd, efterfrågan, läsvana, läsfärdighet, läslust etc. Litteraturen som demokratiyttring får med ett sådant synsätt en kraftig slagsida åt mottagarens håll och avsändarens perspektiv blir bristfälligt belyst. När det gäller litteraturen som konstform vill Författarförbundet påminna om Europeiska Unionens Rådsresolution av den 8 februari 1999 om fasta bokpriser inom homogena gränsöverskridande språkområden (1999/C 42/02) där Rådet slår fast "bokens dubbla karaktär både som bärare av kulturella värden och som handelsvara".

Läslust kan ge läsfärdighet – men läsfärdighet är inte samma sak som läslust

Författarförbundet vill understryka att det inom den stabilt växande grupp av elever som har lässvårigheter finns flera olika aspekter och nivåer som berättar om varför elever inte läser. Det är oftast skillnad mellan att ha lässvårigheter respektive ett motstånd mot att vilja tillgodogöra sig litteratur. Det senare innebär att känna sig ovan vid litteratur, böcker, läsande och att samtala om det man har läst. Att en elev med lässvårigheter inte tillgodogör sig litteratur ger ingen bakgrundsförklaring till elevens läsproblem. Forskning visar hur väsentligt det är för läsförmåga och läsintresse att familjen läser och har böcker hemma. Många elever med lässvårigheter kommer från hem utan böcker och lästradition. Lässvaga elever har dåligt utvecklad ordförståelse vilket bidrar till att läsintresset minskar. Deras läsning sker på ytan, de hittar aldrig vägar in i texten. De förstår inte 15 % av orden i texten och försöker klara sig som komfortläsare med dålig självkänsla som följd. Förstår man inte att läsa texten och förstår inte eleven att det är den egna aktiviteten som är en viktig faktor är eleven ofta inte öppen för utmaningar i läsningen. Motivationen saknas. Sverige ligger långt under internationella medelvärden när det gäller läsaktiviteter i skolan, trots att man vet att läsförståelse är en färdighet som måste läras in och tränas. Dessa elever behöver goda förebilder i form av vuxna, och om föräldrarna saknar läsvana, lärare eller författare/översättare på besök i skolan.

Läs- och litteraturfrämjande – ett rikt utbud och en aktiv uppsökande verksamhet behövs

Författarförbundet saknar i betänkandet den generella insikten om värdet av det främjande, uppsökande arbetet inom läs- och litteraturfrågorna. Ett rikt utbud av litteratur, god tillgång till inköpsställen, lättillgängliga bibliotek etc. förutsätter ett aktivt sökande av den som vill tillgodogöra sig litteratur. Den som inte tror sig kunna eller som inte tror sig vilja behöver däremot bli få litteraturen presenterad för sig, bli introducerad och vägled. Författarförbundet har pekat på behovet av folkbibliotekens uppsökande verksamheter, såväl till vuxna som till barn och unga. För barn och unga är ett välfungerande skolbibliotek med anställd utbildad personal också avgörande för goda läsresultat visar internationell forskning. Ytterligare faktorer som påverkar barns förmåga att läsa är själva reflektionen i klassen över det lästa. Forskning visar att reflektion kring litteratur inte är vanligt i undervisningen. Det handlar om god och kvalificerad undervisning och pedagogik, tillgång till litteratur på svenska, på minoritetsspråken och på en mängd andra språk. Det handlar om didaktik, om samarbete och att eleverna och lärarna har tillgång till ett skolbibliotek med innehåll av kvalitet, utbildad personal och öppettider i enlighet med elevernas skoltider. Att entusiasmera är att uppmuntra, men skolans uppdrag är större än så.

Kompetens- och karriärutveckling – en bristvara

Författarförbundets slutsats är att det beträffande kompetensfrågor finns tendenser till nytänkande som utredningen av tidsbrist eller av andra skäl inte fullföljt och som vore värdefullt att undersöka för fler yrkeskategorier. Litteraturbranschen befinner sig i ett snabbt föränderligt skede. Utredningen tycks ändå utgå från en uppfattning att litterära värden inte är på väg att urholkas och vissa roller inte är på väg att förändras. Fokus läggs på lärare och deras kompetensutveckling. Det litterära fältet är bredare än så. Utredningen har missat att den kompetens som bibliotekarier, författare, översättare och kulturjournalister m.fl. i litteraturbranschen har också behöver utvecklas. Utredningen har i övrigt förtjänstfullt redogjort för de olika yrkeskategorierna och funktionerna inom litteraturbranschen. Utredningen förutsätter också att vissa yrkeskategorier på samma sätt som tidigare kommer att stå till tjänst med sin kompetens om den efterfrågas. Ett tydligt exempel är bibliotekariernas kompetens gällande förslaget om läsombud i förskolorna. Författarförbundet uppfattar att det behöver uttryckas tydligare vilket uppdrag som avses och vilken kompetens som efterfrågas och som därmed ska utvecklas.

Enhetlig bevakning av litteraturområdet saknas

Svårigheten att överblicka en snabbt föränderlig bransch sätter också fingret på en problematik som är större än att den leder till bristfälliga analysmöjligheter för en utredning vid en viss given tidpunkt och som förtjänar att påpekas: behovet av en samlad analys- och statistikförande statlig funktion eller enhet inom litteraturområdet är stort. Idag är dessa funktioner och/eller enheter spridda på flera instanser, varav privata initiativ och resurser står för en del av statistikinhämtningen. Litteraturområdet är bl.a. därför svårt att överblicka.

Tillvarata landets språkkunskaper

Författarförbundet noterar med förvåning att utredningen inte behandlar frågorna om behovet av litteratur och utrymme för litterära samtal på de många andra originalspråk än svenska som skrivs, läses och talas i dagens Sverige, och som på olika sätt fungerar som brobyggare mellan Sverige och

andra länder och kulturer. Det gäller de fem nationella minoritetsspråken, men också diasporaspråk som t.ex. kurdiska, syrianska, persiska etc. Minoritetsspråken nämns, men utan förslag beträffande stöd för bredare utgivning av litteratur på dessa språk och bibliotekens utbud av den samma (såväl på originalspråket som i översättning till/från dessa språk).

Utredningen har i de internationella frågorna stort fokus på export av litteratur. Det gör att utredningen missar vikten av att också utländsk litteratur översätts till svenska. Utredningen visar att ansvaret för den översatta litteraturen i allt större utsträckning vilar på mindre förlag, men den innehåller ingen tydlig analys av vilka behov denna situation skapar för att säkra att litterära verk från många olika källspråk får en fullgod svensk språkdräkt och når läsarna. Endast förslag om att stärka svenskundervisningen utomlands ges. Trots att situationen för den översatta kvalitetslitteraturen och dess översättare beskrivs som problematisk finns inga förslag som syftar till att förbättra för inhemska översättare. Det saknas även förslag som betonar vikten av översättarutbildningar i Sverige för att säkra återväxt av kompetens för översättning av litteratur.

Sverige borde bättre ta till vara de ofta unika kunskaper människor med flera språk har. Svenska invånare med bas i andra originalspråk kan spela en stor roll som översättare av och till svenska och som upphovsmän till originallitteratur. Författarförbundet ser dessa författare och översättare som en stor tillgång i fristadsverksamheten, och vi anser att utredningen inte betonar det tillräckligt. Författarförbundet har genom sin internationella verksamhet stor erfarenhet av betydelsen av författares och översättares personliga kontakter och initiativ för tillgången av en bred litteratur till och från svenska.

Skapa förutsättningar för det litterära samtalet och det demokratiska samhället

Gemensamma, för allmänheten inträdesfria, mötesplatser där litterära samtal kan föras blir stadigt färre. Folkbibliotekens roll som öppna forum är oerhört betydelsefulla. Författarförbundet menar att ett rikt antal mötesplatser där samtal kan ske ger en ökad känsla av sammanhang och tillhörighet. Lusten att kommunicera ökar för den som känner sig inbjuden, viljan att förstå likaså. Det utgör grunden för all litteratur och det påverkar självklart viljan att läsa som är en grundbult i ett demokratiskt samhälle. En läsare som nyfiket ställer livets stora frågor men som inte får svar eller stimulans riskerar att tröttna på läsandet och välja en annan sysselsättning, exempelvis datorspel. Man får inte glömma att läsning inte bara är ett samtal mellan författaren och läsaren utan också ger utrymme för läsaren att föra ett samtal med sig själv. I det perspektivet utgör litteratur och läsande stor samhällsnytta som kan konstateras trots att det inte alltid är mätbara värden som skapas. Att stanna vid boken som konsumtionsvara, som utredningen beklagligt nog gör, avspeglar avsaknaden av det viktigaste målet med ett läsluft – att läsning kan ge individer en fördjupad människosyn. Det ligger till grund för viljan att vara en aktiv deltagare i ett demokratiskt samhälle.

Författarförbundet noterar att utredningen förstått behovet av tidskriftsstödet, som förbundet menar är avgörande för att ge utrymme för det offentliga samtalet. Förbundet välkomnar att kulturtidskrifter ska kunna ge skäliga arvoden till sina skribenter, men saknar en mer genomgripande analys av vart det litterära samtalet tar vägen i det förändrade mediala landskapet. Det gäller inte minst tidnings- och tidskriftsbranschen där utrymmet för kritik, recensioner, essäer och längre resonerande texter får ett allt mindre utrymme. Om dessa samtal enbart får utrymme i kulturtidskrifter med en av tradition relativt smal läsekrets påverkar det sannolikt människors bildning och minskar deras förståelse för litteratur och underlag till att föra samtal om litteratur. Det

påverkar också deras möjlighet att sätta saker i ett sammanhang. En liknande tillvaro har i princip redan lyriken som är på väg att i princip enbart ges ut av mindre förlag med ofta sämre marknadsföringsmöjligheter än de större förlagen. Den förenkling av verkligheten som gradvis är på väg att ske ser Författarförbundet med oro på.

Utred den vertikala integrationen

Författarförbundet beklagar att utredningen inte haft möjlighet att undersöka frågan om vertikal integration på ett, som utredningen uttrycker det, "systematiskt sätt" (citat från betänkandet sid. 388), särskilt eftersom utredningen identifierar den vertikala integrationen i bokbranschen som ett av tre "orosmoln" för litteraturens ställning. Författarförbundet anser, oaktat Litteraturutredningens avsteg från sina direktiv, att frågan är lämplig att utreda i särskild ordning och att regeringen skyndsamt bör tillsätta en utredning. I en sådan utredning begär Författarförbundet att vara representerat.

Den vertikala integrationen i bokbranschen leder inte enbart till snedvridning av konkurrensförhållanden och tveksamma ekonomiska fördelar för stora aktörer gentemot mindre aktörer. Det är inte tillräckligt att konkurrensrättslagstiftningen ses över. Effekterna av den vertikala integrationen är mer långtgående än så och allvarliga för ett litet språkområde. Sverige brottas med försämrade siffror beträffande läsfärdighet bland unga och sannolikt i förlängningen kommer det att leda till svårigheter för ett antal medborgare att vara aktiv del i den demokratiska processen och i det demokratiska samhället. Författarförbundet påminner återigen om bokens dubbla värde (se ovan). Den som invänder mot att det får långtgående konsekvenser i demokratiskt hänseende, beträffande läs- och diskussionsfärdigheter, kan argumentera att det finns en bred utgivning idag, att böcker är enkelt tillgängliga för de flesta via Internetbokhandeln och i dagligvaruhandeln. Men vilka böcker är tillgängliga, på vilket sätt presenteras de och vem/vilka har gjort urvalet? Det är av absolut nödvändighet att regeringen ser till att den utredning som tillsätts får direktiv att använda det dubbla perspektivet där boken är såväl en *kulturbärare* som en *vara*.

Författarförbundets synpunkter över utredningens förslag

Nationella mål för läslýftet

Utredningens förslag: Regeringen bör för riksdagen lägga fram övergripande mål för *Ett läslýft för Sverige* med sikte på 2018. Förslaget är att följande åtagande görs för att vända den negativa utvecklingen vad gäller läsning och läsfärdighet:

Alla i Sverige ska, oavsett bakgrund och förutsättningar, ha god läsfärdighet och tillgång till litteratur. För att nå det övergripande målet ska följande delmål vara uppnådda 2018.

Läsfärdigheten och motivationen att läsa bland barn och unga ska avsevärt förbättras och ha ökat mätbart jämfört med i dag, särskilt i grundskolans tidiga årskurser.

Fler barn och unga än i dag ska regelbundet ta del av både fack- och skönlitteratur.

Kunskapen om läsningens betydelse för utbildning och delaktighet i samhällslivet ska ha ökat i alla grupper som i dag läser i liten utsträckning.

Förslaget är vidare att en parlamentarisk beredning för läslýftet, bestående av folkvalda och experter, ges i uppdrag att vid lämpliga tidpunkter bedöma måluppfyllelsen och effekterna av tidigare genomförda reformer. Beredningen bör även få mandat att lämna förslag till ytterligare åtgärder för att nå målen.

Författarförbundets synpunkter på förslaget *Ett läslýft för Sverige*:

Författarförbundet tillstyrker förslaget.

Författarförbundet föreslår en satsning motsvarande *Läraryftet för folk-och skolbibliotekarier*.

Inledningsvis vill Författarförbundet understryka att förbundet delar utredningens slutsats att ett läslýft behövs och att förbundet välkomnar förslaget som sådant. Författarförbundet har samarbetat i frågan om behovet av ett nationellt utformat läs- och litteraturprogram bl.a. med Arbetarnas bildningsförbund (ABF) och ansökte med ABF som medsökande 2011 hos Statens kulturråd och Allmänna arvsfonden om medel till en förstudie för just ett läslýft, men fick dessvärre avslag.

Författarförbundet kan med erfarenhet i det arbete som förbundet och dess medlemmar sedan många år tillbaka bedriver i läsfrämjandefrågor konstatera att delar av det förslag som utredningen lägger fram är genomtänkta och genomförbara, medan det finns detaljer som behöver justeras. Författarförbundet är positivt till den parlamentariska beredning som föreslås och vill understryka att förbundet gärna ställer sin expertis i läsfrämjandefrågor till förfogande.

Till de detaljer som Författarförbundet anser behöver justeras hör tydligare definierade mål. Att väcka intresset för läsning och litteratur är enklare i ett land där alla grupper läser, där barn och unga har läsande föräldrar eller andra vuxna förebilder, läsovana vuxna har andra läsande vuxna som förebilder och alla har god tillgång till litteratur.

Sedan Litteraturutredningen presenterades i slutet av september 2012 har resultaten i den senaste internationella studien offentliggjorts, PIRLS 2011, och de visar ytterligare på behovet av ett nationellt åtagande i läs- och litteraturfrågorna.

Sammanfattning av PIRLS 2011: "svenska elever i årskurs 4 läser bra i jämförelse med elever i de andra 49 länderna som deltar i undersökningen PIRLS 2011. Svenska elever ligger över genomsnittet för de EU- och OECD-länder som deltar. Men de svenska elevernas läsförmåga har försämrats. Den nedåtgående trenden som syntes i PIRLS undersökningarna som gjordes 2001 och 2006 fortsätter även i denna mätning och Sverige är ett av de fåtal deltagande länder som har försämrat sina resultat under hela perioden. PIRLS 2011 visar att det är flickornas resultat som har försämrats mest, även om flickor fortfarande är bättre på läsning än pojkar. Speciellt för denna mätning är också att man kan se en försämring av läsförståelsen av sakprosatexter medan läsförståelsen av skönlitterära texter är i princip samma som vid tidigare mätningar." (citat från Skolverket.se).

Undersökningen använder termen "hemresurs" som vid sidan av ekonomi också tar med föräldrarnas utbildningsbakgrund, yrkesstatus, antal böcker i hemmet samt om eleven har tillgång till eget rum och Internetuppkoppling. Två tredjedelar av eleverna kommer från hem med ett index av låga hemresurser. Med tanke på hemresursernas betydelse för läsningen måste man förstå vuxnas betydelse för ett ökat läsande. Författarförbundet kan med erfarenhet från det arbete som sedan många år bedrivs i läsfrämjandefrågor konstatera att de viktiga läs- och skrivprojekt inom LO:s fackföreningar når de läsovana och är framgångsrika trots de små ekonomiska resurser som lagts på dessa. Förutom projektet *Läs för mig pappa* som beskrivits i utredningen syftar vi på det årliga Seminariet Boken på arbetsplatsen där bokombud från fackliga arbetsplatsbibliotek i hela landet diskuterar böcker, läsande och möter författare som medverkar. Yrkesinriktade läs- och skrivprojekt som t.ex. *Järnvägare skriver*, *Sömmerskor på f.d. Eiser skriver* ledda av författare.

Bokombudsutbildningar med författarframträdanden och erfarenhetsutbyten för arbetsplatsernas bokombud samt för dem som vill starta verksamhet med böcker på arbetsplatsen är ett mycket framgångsrikt sätt att nå läsovana vuxna. Gång efter annan utvärderar deltagarna i dessa projekt att mötet med författare verkar mycket lässtimulerande och öppnar vägen till okända författarskap. Författarförbundet har protesterat mot och beklagar att regeringen dragit bort bidraget till kultur i arbetslivet (det s.k. KIA-bidraget). Den bakomliggande tanken var möjligen att barns läsande ska stimuleras och att vuxna inte ska subventioneras. Men så länge hemresurserna är avgörande för läsfärdigheten håller inte en sådan slutsats. Vuxna är *förebilder* också när det gäller läsning.

I sammanhanget vill Författarförbundet påminna om att det statliga stödet för En Bok för Alla drogs in från och med 2008 med påföljd att En Bok för Allas läsfrämjande uppdrag upphörde, bl.a. med hänvisning till att det numera finns bättre tillgång till billiga böcker (Lena Adelsohn-Liljeroth i DN 27 augusti 2007). Författarförbundet anser att åtgärden var felaktig och byggde på missuppfattningen att tillgång och pris styr viljan att ta del av något, dvs. det byggde på det felaktiga antagandet att den som har behov av en bok söker upp den själv. Det stämmer inte för läsovana grupper som behöver få litteratur presenterad för sig, vilket är anledningen till att det läsfrämjande arbetet är så viktigt. När resurserna för En Bok för Alla drogs undan upplöstes också en viktig struktur. En Bok för Alla hade bokombud runt om i landet som fungerade som läsfrämjare bl.a. i förenings- och mötessammanhang. Barns och vuxnas läsande hänger samman. Åtgärder bör utformas så att läsandet lyfts inom hela befolkningen. Riksföreningen Allas Barnbarn förmedlar uppdrag åt seniorer för bl.a. högläsning i förskolor. En sådan verksamhet kan stå förebild för liknande arrangemang även för äldre barn eftersom högläsning är ett sätt att öka motivationen till att läsa själv. Läsfrämjande och

uppsökande verksamhet gentemot läsovana grupper i samhället måste vara en viktig del i ett läslyft för Sverige.

Författarförbundets medlemmar har unika kunskaper och erfarenheter gällande litteratur och läsning och vet att nyckeln till att vilja läsa en text är att man som läsare intresserar sig för innehållet. Författarförbundet välkomnar exempelvis de förslag som utredningen lägger fram om kompetensutveckling för lärare men vill i sammanhanget understryka att lärarnas kompetens måste gälla hela allmänlitteraturen för att kunna väcka elevernas läslust. Allmänlitteraturen består av skönlitteratur och facklitteratur som skrivs på svenska eller som översätts till svenska. Utredningen tycks ibland utgå från endast en eller två genrer, där facklitteratur, lyrik och översatt litteratur är de mest förfördelade genrerna i utredningens bedömningar och förslag. I förslaget *Ett läslyft för Sverige* har utredningen tagit fasta på att såväl fack- som skönlitteratur ska nå barn och unga. Det är positivt att utredningen noterat att alla grupper bör ha kunskap om läsningens betydelse, dvs. även vuxna vilket förbundet välkomnar eftersom läsovana vuxna är en ofta förbisedd grupp (se "Läsande av böcker, klass och kön" från LO/Löne- och välfärdsenheten juni 2006).

Författarförbundet välkomnar även skrivningen om att såväl fack- som skönlitteratur ska nå barn och unga eftersom det är mycket ovanligt att läsfrämjandeprojekt med facklitterärt innehåll erhåller finansiellt stöd. Kulturrådet har under 2010 och 2011 informerat om att av 90 litteraturfrämjande projekt har alla varit skönlitterära. Inget har handlat om facklitteratur. På en fråga i januari 2013 inför förbundets remissvar har vi återigen frågat om litteraturprojekten och enligt myndigheten är för närvarande 4 projekt av 90 facklitterärt inriktade. Övriga projekt avser skönlitteratur.

SFF kan genom Gläfs, gruppen för läsning av facklitteratur i skolan, konstatera att det är ovanligt om alls förekommande att facklitteratur finns som cirkulationsbibliotek till skolorna. Det är högst ovanligt att facklitterära författare bjuds in till skolor för s.k. författarsamtal. Skolbibliotekarien är en viktig resurs när det gäller införskaffande av litteratur och stöd kring val av litteratur att läsa. Det är den aktiva bibliotekarien som har god kunskap om vilka lärare som vill och kan samarbeta över ämnesgränserna.

Författarförbundet anser att det är ett av folk- och skolbibliotekens viktigaste uppdrag att arbeta läsfrämjande oberoende av genre, varav den uppsökande verksamheten är den enskilt viktigaste för att nå just läsovana grupper. Biblioteken bör uppmuntras att bedriva verksamhet utanför de egna lokalerna eftersom många av kulturella och bildningsskäl inte besöker biblioteken. Det är lätt att glömma bort eftersom folkbiblioteken ofta framhålls som den mest välbesökta kulturinstitutionen. Lokala framgångar med att nå nya biblioteksbesökare har gjorts med t.ex. T-banebiblioteket i Högdalen och tvättstugebibliotek i Smedjedalens kommun.

Författarförbundet har även ställt krav på att bibliotekens läsfrämjande uppdrag tydligare ska definieras i bibliotekslagen (se Författarförbundets yttrande över förslag till Ny bibliotekslag Ds 2012:13). Samtidigt är förbundet väl medvetet om att biblioteken under en längre tid har varit föremål för nedskärningar och omorganisationer. Förbundets biblioteksråd bestående av fem ledamöter och därtill knutna regionombud i landets olika regioner/län har under många år bevakat och påverkat utvecklingen. Författarförbundet är även engagerat i Nationella Skolbiblioteksgruppen (NSG). Förbundet anser det högst osäkert om biblioteken och bibliotekarierna med hänsyn till nuvarande kapacitet, resurser och utbildning kan klara uppdragen inom läslyftet. Vad gäller skolbiblioteken är de inte garanterade personal eftersom Skollagen än så länge inte har någon sådan

bestämmelse. Genom Kungliga bibliotekets statistik vet vi att vart tredje skolbibliotek är obemannat. Av de bemannade skolbiblioteken avser endast 8 % heltidsanställda. Avsaknaden av personal innebär ett hinder för att medverka till ett kvalitativt läslyft. Den stora kompetens som finns inom biblioteken och hos bibliotekarierna bör värnas och tas till vara, men samtidigt bör ansvariga inse behoven av insatser för kompletterande utbildning. Dagens personal är inte utbildade för läslyft utan snarare för traditionellt biblioteksarbete med litteratur och presentation av litteratur. Att utan kompletterande utbildning börja arbetet med ett nationellt läslyft ger inget seriöst intryck. En enkel jämförelse är de fleråriga satsningarna på lärarlyft för landets alla lärare som för närvarande genomförs. Författarförbundet föreslår en motsvarande satsning för folk-och skolbibliotekarier.

För ett lyckat läslyft krävs också samordning av biblioteken. Den strukturen saknas idag. Biblioteken behöver i så fall en samordning som saknas idag (jfr förslaget till Ny bibliotekslag där Kungliga biblioteket föreslås få ett sådant uppdrag). Dessutom är det nödvändigt att resurser tillförs som för Lärarlyftet. I dagens läge ifrågasätter Författarförbundet om biblioteken på grund av nedskärningarna har kanaler att nå alla läsovana grupper och då särskilt vuxna. Att biblioteken har en stark och viktig verksamhet för barn och unga idag är en helt annan sak.

Författarförbundet vill påtala att det är orimligt att ett nationellt utbildnings- och bildningslyft för läsande genomförs på kulturbudgeten (avgiftsområde 17). Ett nationellt läslyft berör många av samhällets verksamhetsområden och det bör framgå av satsningen och därför läggas inom utbildningsområdet eller närings-/arbetsmarknadsområdet.

Läsombud för att stärka litteraturens ställning i förskolan

<p>Utredningens förslag: I syfte att stärka litteraturen och läsningen i förskolan föreslår vi att Statens skolverk får i uppdrag att, i samråd med folkbiblioteken och Centrum för lättläst, initiera en försöksverksamhet med läsombud i förskolorna.</p>
--

Författarförbundets synpunkter på förslaget om att inrätta läsombud i förskolan

Författarförbundet tillstyrker förslaget i huvudsak.

Författarförbundet föreslår samtidigt att den metod som läsombuden ska tillämpa införs i förskolläraryt utbildningen och i fortbildningskurs för förskollärare. Vidare att läsombuden ges i uppgift att verka för att varje förskola har en tillräcklig boksamling och att varje förskola upprättar en samarbetsplan med folkbiblioteket. Folkbiblioteken bör tillföras resurser för detta arbete.

Författarförbundet vill påtala att läsombudsfunktionen i försöksverksamheten måste vara knuten till utbildning. Förslagsvis bör läsombudsuppgiften införas redan i förskolläraryt utbildningen. För befintliga förskollärare/pedagoger krävs kompletterande utbildning för att kunna utföra uppdraget, som sammanfattningsvis bör ha som mål att skapa nationellt likvärdiga förutsättningar för alla förskolebarn. Författarförbundet menar att utbildningen måste vara inriktad på didaktiska metoder och att folkbiblioteken och dess bibliotekarier ges ett konkret uppdrag att stödja läsombuden. Det kan inte bara förutsättas att de, under nuvarande pressade förhållanden, ska ge det stöd som läsombuden kommer att behöva. Även här anser Författarförbundet (se avsnittet *Ett läslyft för Sverige*) att det är tydligt att utredningen ser folkbiblioteken som en sammanhängande resurs, vilket de i dagsläget inte är. Folkbiblioteken måste få tillräckliga resurser för detta och ett konkret uppdrag.

Kompetensutveckling för lärare

Utredningens bedömning: Lärarnas kunskaper om litteratur, och särskilt barn- och ungdomslitteratur, samt litteraturdidaktiska metoder behöver stärkas. Framtida satsningar på förskole-, grund- och gymnasielärarnas kompetensutveckling bör inriktas på att vidareutveckla lärarnas kunskaper på dessa områden.

Författarförbundets synpunkter över bedömningen om kompetensutveckling för lärare:

Författarförbundet tillstyrker förslaget under förutsättning att det preciseras att lärare ska utbildas inom ramen för sin utbildning och genom fortbildning om litteratur och litteraturdidaktiska metoder avseende såväl skön- som facklitteratur.

Författarförbundet föreslår att Statens kulturråd inom ramen för beviljande av medel till Skapande skola ska förorda även besök av översättare och fackförfattare i skolor.

Författarförbundet föreslår att projektet Läsambassadören utvidgas till att finansiera fler läsambassadörer och att översättare och kulturjournalister ska kunna utses till läsambassadörer.

Författarförbundet delar utredningens bedömning i och för sig, men noterar att utredningen inom ramen för förslaget om just kompetensutveckling för lärare missat att notera att lärarna bör ha kompetens inom hela allmänlitteraturen och att lärarnas kunskaper om litteratur och litteraturdidaktiska metoder måste införas på såväl grundläggande utbildnings- som fortbildningsnivå. Författarförbundet saknar en tydlig skrivning om att även facklitteraturen är en viktig genre för att motivera eleverna. Ytterligare en synpunkt är att eleverna måste ges utrymme att reflektera och diskutera kring de texter de har läst och att den delen av didaktiken således bör vara en viktig del av lärarnas kompetens.

Författarförbundet vill i sammanhanget påtala behovet av kompetensutveckling inom de flesta yrkeskategorier inom det litterära området. Beträffande just författare och översättare kan nämnas att det är mycket ovanligt med utbildningsmöjligheter inom högskolor och universitet. Skrivarskolorna och andra utbildningar är därför oerhört viktiga. Författarförbundet har riktat skarp kritik mot de nedskärningar som Södertörns högskolas Litterära översättarseminarium blivit föremål för och som förbundet menar är allvarliga. Ur Författarförbundets årsstämmas protest den 11 maj 2012: "Seminarier är unikt och har under de nästan fjorton år som det har funnits utbildat över 200 översättare som har berikat utgivningen av böcker från andra språkområden än det anglosaxiska. Nu måste den arabiska gruppen sluta. Planer på att inrätta kurser i att översätta från ungerska och kinesiska måste skrinläggas. Detta kulturella kapital får inte slås sönder av kortsiktiga ekonomiska överväganden. Här står andra, större värden på spel än enbart ekonomiska. Att göra andra länders litteratur och kultur tillgänglig är ytterst en fråga om demokrati."

En viktig sak som bidrar till lärarnas och andra yrkeskategoriers kompetens är språkens, litteraturvetenskapens och de andra humanistiska ämnenas ställning på svenska universitet. Som finansieringssystemet nu är inom universiteten och högskolor, får dessa ämnen minst anslag jämfört med matematik, naturvetenskapliga ämnen, tekniska och medicinska utbildningar. En direkt följd är färre föreläsningar och färre seminarier.

Författarförbundet har med stort intresse följt installeringen av professurer i sakprosa vid norska universitet och en rad andra exempel på vårt grannlands aktiva språkpolitiska värnande. Författarförbundet menar att ett sådant språkpolitiskt arbete, installeringen av författar- och översättarprofessurer m.m. skulle kunna leda till att språk, litteratur och läsande ges en starkare status i Sverige. Det skulle också kunna motverka risken för s.k. domänförluster för svenska språket.

Författarförbundet saknar slutsatser och resonemang gällande lärarnas och elevernas möjlighet till utbyte med litterärt yrkesverksamma. Förbundet anser att författare är en resurs som inte anlitas i tillräcklig utsträckning och översättare en resurs som endast undantagsvis anlitas. Dessa yrkeskategorier har ovärderliga kunskaper och erfarenheter och goda möjligheter att anlitas för insatser till stöd för lärarnas litteraturredaktiska arbete i både högskolan med universitet, och för-, grund- och gymnasieskolan.

Författarförbundet är starkt kritiskt till att Skapande skola är ett projekt vid sidan av den ordinarie skolverksamheten och menar att de estetiska ämnena måste integreras i läroplanerna avseende för- och grundskola och även gälla de gymnasiegemensamma ämnena och den nyligen reformerade lärarutbildningens utbildningsvetenskapliga kärna (UVK). Som det nu är kan elever gå igenom gymnasiet utan att möta estetiska ämnesområden. Och som student kan de fortsätta genom lärarutbildningen och inte heller där möta eller studera estetiska kunskapsområden. Detta systemfel kan inte Skapande skola ersätta. Här saknar Författarförbundet en analys och en politik som tar fasta på de estetiska ämnesområdena inklusive litteraturen som viktiga kunskapsområden från förskola till högskola.

Författarförbundet anser att Läsambassadören är ett utmärkt initiativ till stöd för ungas läslust genom stöd till bl.a. lärare och att projektet bör utvidgas till att finansiera fler läsambassadörer. Författarförbundet ser fram emot att få ta del av en utvärdering av projektet men vill redan nu föreslå att uppdraget i framtiden kunde gå även till översättare och kulturjournalister utöver författare och illustratörer såsom idag.

Samtliga elever bör ha tillgång till skolbibliotekarier

Utredningens förslag: För att tydliggöra att skolbibliotek ska vara en pedagogisk resurs i lärandet och främja elevernas intresse för läsning föreslår vi att det i 9 kap. skolförordningen (2011:185) införs en bestämmelse som anger att huvudmännen ska sträva efter att skolbiblioteken är bemannade med bibliotekarier som har kompetens att vara ett stöd till elever och lärare i det läsfrämjande och pedagogiska arbetet. En likalydande bestämmelse bör införas i 4 kap. gymnasieförordningen (2010:2039).

Vi föreslår även att Statens skolverk får i uppdrag att utvärdera om de skolbibliotek som finns fungerar som en pedagogisk resurs, stödjer elevernas lärande och främjar intresse för läsning och litteratur.

Författarförbundets synpunkter på förslaget att samtliga elever bör ha tillgång till skolbibliotekarier:

Författarförbundet tillstyrker förslaget under förutsättning att det i *Skollagen* införs en bestämmelse om att "huvudmännen ska se till att skolbiblioteken är bemannade med skolbibliotekarier som har kompetens...". Skrivningen "ska sträva efter" kommer inte att fungera i praktiken. Bemanningen är särskilt viktig gällande skolbibliotekens läsfrämjande uppdrag där kompetens och ett initiativrikt, främjande arbete behövs. Författarförbundet utgår från att det med kompetens avses en person särskilt utbildad för uppdraget såväl inom ramen för sin grundutbildning som i fortbildning i tjänsten som skolbibliotekarie.

Författarförbundet tillstyrker förslaget att Statens skolverk får det uttryckliga uppdraget att utvärdera om de skolbibliotek som finns fungerar som en pedagogisk resurs, men anser samtidigt att uppdraget bör vara ett löpande uppdrag.

Författarförbundet hänvisar i övrigt till Nationella skolbiblioteksgruppens (NSG) yttrande.

Läs- och litteraturfrämjande i kultursamverkansmodellen

Utredningens förslag: Folkbibliotekens och andra lokala och regionala aktörers utvecklingsarbete på litteratur- och läsfrämjandeområdet bör stärkas. Därför bör staten tydliggöra att läs- och litteraturfrämjande ska vara en del i kulturplanerna som tas fram inom ramen för kultursamverkansmodellen, och att statliga medel för detta ändamål fördelas till landstingen. Vi föreslår att detta uttrycks genom ett tillägg i 8 § förordningen (2010:2012) om fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet.

Som en konsekvens av detta föreslår vi att de riktade statsbidragen till inköp av barn- och ungdomslitteratur, lokala och regionala läsfrämjandeprojekt och huvuddelen av stödet till litterära evenemang upphör och att 17 miljoner kronor omfördelas från dessa statsbidrag till kultursamverkansmodellen.

Författarförbundets synpunkter på förslaget om läs- och litteraturfrämjande i kultursamverkansmodellen:

Författarförbundet tillstyrker förslaget i huvudsak, dvs. att läs- och litteraturfrämjande ska vara en del i kulturplanerna som tas fram inom ramen för kultursamverkansmodellen, och att statliga medel för detta ändamål fördelas till landstingen. Författarförbundet avstyrker däremot finansieringsförslaget.

Författarförbundet föreslår att de riktade statsbidragen till inköp av barn- och ungdomslitteratur, lokala och regionala läsfrämjandeprojekt och stödet till litterära evenemang kvarstår oförändrade. Finansiering av förslaget avseende läs- och litteraturfrämjande som en del i kulturplanerna bör ske på annat sätt.

Litteraturen som konstform i kulturplaner

Författarförbundet är positivt till att läs- och litteraturfrämjande föreslås bli del av de kulturplaner som tas fram inom ramen för kultursamverkansmodellen. Förbundet anser att det måste ha varit ett misstag att litteraturen som konstform inte fanns med från början och har under den tid som den nya finansieringsmodellen varit gällande upplevt de allvarliga konsekvenserna av det misstaget och lagt ned resurser på att få det rättat.

Litterärt yrkesverksamma tillhör det fria kulturlivet och har i sina yrken haft mycket svårt att komma till tals inom ramen för de samråd med det professionella kulturlivet som regionerna ska genomföra. Författarförbundet och flera andra konstnärsorganisationer har genom Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd (KLYS) allt sedan förslaget om finansieringsmodellen lades fram påtalat behovet av arvodering av de kulturskapare som deltar. På grund av att förordningstexten inte uttryckligen angett litteraturen som konstform utan den har fått rymmas inom punkten 7 "Regional biblioteksverksamhet" har kulturskaparnas perspektiv ofta glömts bort eller företrätts av biblioteksrepresentanter vilka har en annan funktion. Tack vare KLYS arbete och Författarförbundets regionombud finns förutsättningar att kulturskapare arvoderas för sin medverkan – en förutsättning för att de överhuvudtaget ska kunna medverka – och att kulturplanerna ges en fullständigare bild av kulturområdet.

Regionombudens arbete utgår från sju prioriteringskrav som förbundet anser att alla kultur- (och biblioteks-)planer ska behandla:

- 1) att det skrivna ordet är språk- och kulturbärande och en förutsättning för spridningen av demokratiska värden,
- 2) att litteraturen är ett eget konstområde och en vitaliserande kraft i varje samhälle,
- 3) att skolan bör ges utrymme och resurser för att arbeta aktivt med litteratur som ett pedagogiskt verktyg där lustläsning och eget skrivande står i centrum och bemannade skolbibliotek är självklara,
- 4) att folkbiblioteken bör ges tillräckliga resurser för att kunna arbeta med sitt läsfrämjande uppdrag där tillgänglighet, uppsökande verksamhet och bredd är nyckelfaktorer för framgång,
- 5) att professionella författare och översättare ska beredas utrymme att medverka i sin yrkesegenskap i olika sammanhang, såsom skola och utbildning, kultur- och samhällsdebatt m.m. Sådan medverkan ska arvoderas lägst i enlighet med i branschen etablerad praxis, dvs. enligt Författarförbundets minimirekommendationer för bl a framträdanden; samt
- 6) att regionen ska stödja läsfrämjande och litteraturspridande projekt som bygger på bredd, kvalitet och tillgänglighet,
- 7) att regionen aktivt ska verka för att ta emot fristadsförfattare.

Finansieringsförslaget

Författarförbundet anser att finansieringsförslaget, innebärande att de riktade statsbidragen till inköp av barn- och ungdomslitteratur, lokala och regionala läsfrämjandeprojekt och stödet till litterära evenemang upphör, är direkt olämpligt.

Utredningen föreslår att det nuvarande statsbidraget för inköp av barn-och ungdomslitteratur ska tas bort för att istället i princip finansiera ett antal tjänster på Kulturrådet, som ska arbeta med läsfrämjandeinsatser (se *Samordning av läsfrämjande insatser utanför skolan*). Det är ett orimligt förslag som dessutom inte motiveras av en analys av det nuvarande statsbidraget. Naturligtvis kan alla bidrag göras mer effektiva. Enligt Författarförbundets erfarenhet är stödet i ett samhällsperspektiv välbehövligt och skulle snarare utvecklas och anpassas till rådande förutsättningar på biblioteken än tas bort. Författarförbundet vill också framhålla att det är av stor vikt att biblioteken tillhandahåller ett likvärdigt utbud till barn och unga. I sammanhanget är det viktigt att inte glömma bort litteratur på andra språk än svenska och då särskilt minoritetsspråken.

Att i en utredning som på bred front argumenterar för insatser för läsfrämjande på olika nivåer, ta bort ett bidrag som just är till för att på likvärdig nivå över hela landet stimulera inköp av barn- och ungdomslitteratur, och föreslå att statliga medel istället används till tjänster på statlig nivå övertygar inte. Det aktuella statsbidraget bygger dessutom på ett ekonomiskt samspel mellan kommuner och stat, att kommunens satsning är en förutsättning för det statliga stödet, vilket borgar för att kvalitet styr kommunens val.

Att kultursamverkansmodellen i ett slag ska överta dessa specifikt utformade statsbidrag som syftar till läsfrämjande, är inte att förordas. De lokala kultursamverkansmodellerna behöver stabiliseras genom det nu pågående arbetet. Den nya modellen har ännu inte visat att den är mogen att hantera läs-och litteraturfrågorna.

Författarförbundet anser vidare att det är olämpligt att medel som idag fördelas av Statens kulturråd till pågående och framgångsrika litterära evenemang och läsfrämjande projekt opreciserat förs över till kultursamverkansmodellen. Risken är uppenbar att projekt som idag finansieras av både stat och region kommer att tappa finansiering om staten faller ifrån och att de därmed kommer att hotas till sin existens. Författarförbundet vill understryka vikten av att dessa verksamheter kan fortgå på samma nivå som tidigare. En sådan organisation som riskerar minskade anslag för projekt är Författarcentrum, vars verksamhet är av väsentlig betydelse för hela litteraturområdet. De driver exempelvis Forum för poesi och prosa i västra Sverige som är Sveriges ledande scen för uppläst litteratur. Författarförbundet anser att stödet för lokala och regionala läsfrämjandeprojekt och stödet till litterära evenemang ska vara oförändrat och fortsatt fördelas av Statens kulturråd.

Insatserna för läsfrämjande är angelägna och kan inte enbart klaras av genom det förslag till omfördelning som utredningen föreslår. Nya pengar måste tillföras för att samhället på lång sikt ska kunna vända utvecklingen till mer kvalificerat läsande hos barn, unga och vuxna.

Författarförbundet är således starkt kritiskt till hur finansieringen av förslaget anges och menar att nya medel måste finansiera dessa förslag istället.

Samordning av läsfrämjande insatser utanför skolan

Utredningens förslag: I syfte att stärka det läsfrämjande arbetet föreslår vi att Statens kulturråd ges i uppdrag att ta initiativ till, samordna och följa upp läsfrämjande insatser av nationellt strategiskt intresse. I anslutning till det förändrade uppdraget bör Kulturrådet efter samråd med andra berörda parter även ta fram ett handlingsprogram för det läsfrämjande arbetet utanför skolan som kan ligga

till grund för prioriteringar. Uppdraget bör finansieras genom de omprioriteringar inom anslag 3:1 som beskrivits ovan. Cirka 16 miljoner kronor bör användas för ändamålet.

Författarförbundets synpunkter på förslaget till samordning av läsfrämjande insatser utanför skolan:

Författarförbundet avstyrker förslaget.

Författarförbundet föreslår att Statens kulturråd ges i uppdrag att inom ramen för befintlig verksamhet kontinuerligt följa upp och utvärdera läsfrämjande insatser utanför skolan.

Författarförbundet delar utredningens slutsats att samordning av läsfrämjande insatser utanför skolan, uppföljning och utvärdering, behövs men är kritiskt till förslaget att ge Statens kulturråd ett så pass långtgående uppdrag. Författarförbundet anser att det är olämpligt om den statliga myndigheten blir alltför styrande genom att ges möjlighet att ta egna initiativ och att myndighetens bidragsbeviljande verksamhet kan riskera att blandas samman med den operativa verksamheten. Förbundet tror inte att Kulturrådets kompetens och förmåga ligger i att initiera och vara delaktigt i läsfrämjande insatser utanför skolan. Kulturrådet bör istället fortsätta att hantera stödet till litterära evenemang (se även ovan Författarförbundets synpunkter över förslaget *Läs- och litteraturfrämjande i kultursamverkanmodellen*) med utökad möjlighet att bevilja stöd till såväl kort- som långsiktiga läsfrämjande projekt på initiativ från andra än staten själv. Författarförbundets erfarenheter är att det är de initiativ som tas baserade på engagemang och delaktighet av enskilda, grupper eller organisationer som i regel når rätt målgrupp.

Författarförbundet vill i sammanhanget påtala problematiken som finns beträffande stöd som endast beviljas för kortare projekt. Det har visat sig orimligt svårt att ansöka om stöd i längre projekt inom läsfrämjande, vilket är särskilt beklagligt eftersom sådana projekt kräver kontinuitet, uppföljning och utvärdering. Det behövs ökade möjligheter att ge förlängt stöd för projekt där en infrastruktur bör tas till vara. Att utvärdera är därför viktigt att koppla till möjligheten att ansöka om förlängt projektstöd och i vissa fall möjliggöra att välfungerande projekt kan bli mer permanenta verksamheter.

Verksamheten med arbetsplatsbibliotek i både kommunal och facklig regi har visat sig vara ett effektivt sätt att nå läsovana vuxna. Omfattningen av de fackliga arbetsplatsbiblioteken är inte känd. Resurser har saknats till en fullständig inventering vilket är en stor brist. Det krävs stöd för att genomföra en utvärdering. Oavsett vilken aktör som får ansvaret för utvärdering och uppföljning av läsfrämjande verksamheter utanför skolan vill Författarförbundet påtala att läsovana vuxna är en svår grupp att nå.

Författarförbundet anser att det är viktigt att ta till vara den kompetens som redan finns i dessa frågor och ställer gärna sin expertis i läsfrämjandefrågor till förfogande i arbetsgrupper eller kommittéer. Författarförbundet vill i sammanhanget framhålla att eftersom det handlar om praktisk erfarenhet bör de som konsulteras också ges möjlighet att påverka de beslut som tas för att nå de grupper som eftersträvas.

Det förefaller vidare oklart hur utredningen ser på relationen till *Ett läslyft för Sverige* som har ett mål också utanför skolan och dess målgrupp barn och unga.

Författarförbundet vill också påtala att finansieringsförslaget är anmärkningsvärt. Att omprioritera medel inom anslag 3:1, ca 16 miljoner kronor, i syfte att bereda utrymme för ca fem tjänster inom Kulturrådet för att genomföra förslaget (sid. 413) är inte rimligt. Överhuvudtaget anser Författarförbundet det orimligt att det nationella ansvaret för att öka läsandet, läsfärdighet och motivation till att läsa ska belasta enbart kulturområdets budget.

Stärk folkbildningens roll i det läsfrämjande arbetet

Utredningens förslag: I syfte att stärka det läsfrämjande arbetet i det civila samhället och för att öka samverkan mellan t.ex. bibliotek och det civila samhället föreslår vi att medel särskilt avsätts till folkbildningens läsfrämjande arbete. Av det statliga stödet till studieförbunden på 1,6 miljarder kronor bör 30 miljoner kronor avsättas till läsfrämjandeverksamhet inom folkbildningen. Dessa medel bör fördelas av Folkbildningsrådet som ett projektbidrag för planerad verksamhet och finnas som en anslagspost under anslaget 14:1 Bidrag till folkbildningen.

Författarförbundets synpunkter på förslaget om att stärka folkbildningens roll i det läsfrämjande arbetet:

Författarförbundet avstyrker förslaget.

Författarförbundet ifrågasätter om förslaget kommer att få den effekt som avses, vilken får förstås som ett mål att stärka folkbildningens arbete med läsfrämjandefrågor. Författarförbundets bedömning är att studieförbunden redan idag prioriterar läsfrämjandefrågorna på ett bra sätt och konstaterar att beviljandet av projektbidrag för planerad verksamhet snarare kan sätta en hämsko på verksamhet än åstadkomma bättre resultat. Studieförbunden bör, utifrån sin långvariga och gedigna erfarenhet i läsfrämjandefrågor, självständigt kunna få bedöma om en större andel av det totala anslaget ska gå till läsfrämjande.

Bibliotekens roll är central för att alla, både vuxna läsvana och läsovana, barn och unga ska ha god tillgång till litteratur, och för kunskapen om läsningens betydelse för utbildning och delaktighet i samhällslivet (läslyftets mål). Folkbibliotekens samverkan med det s.k. civilsamhället nämns ett flertal gånger i utredningen. Författarförbundet vill lyfta fram de drygt hundra föreningar som kallar sig Bibliotekens Vänner (se Bibliotekens Vänner – om vänföreningar vid svenska bibliotek. Biblioteksmuseets skriftserie nr 7, 2012). Flera av förbundets medlemmar är engagerade i sådana vänföreningar som kan spela en betydelsefull roll, både i läsfrämjande verksamheter och lokalt kontaktskapande, eventuellt i samverkan med studieförbunden.

Stöd till evenemang i bokhandeln

Utredningens förslag: Det stöd till evenemang i bokhandeln som införts på prov under 2012 bör fortsätta och vidareutvecklas genom att 1 miljon kronor per år omprioriteras för ändamålet inom anslag 3:1. Den miljon som avsatts tillfälligtvis för detta stöd bör också under kommande två år användas för ändamålet.

Författarförbundets synpunkter på förslaget om fortsatt stöd till evenemang i bokhandeln:

Författarförbundet tillstyrker förslaget och föreslår samtidigt att Statens kulturråd i grunderna för bidragssökning preciserar att ersättning i första hand ska gå till evenemang i bokhandeln som inte avser marknadsföring av viss enskild titel samt att Statens kulturråd i grunderna för bidragssökning ska villkora beviljandet med att bokhandeln ska visa att de upphovsmän som anlitas för visst evenemang ersätts lägst i enlighet med Författarförbundets minimirekommendation eller motsvarande branschpraxis för litterära upphovsmän.

Författarförbundet anser att det är av stor vikt att en livskraftig bokhandelsverksamhet finns i landet. Såvitt Författarförbundet har kunnat se har ingen utvärdering av det stöd som infördes på prov under 2012 presenterats. Det saknas även uppgifter som visar hur allvarliga bokhandelns nedläggningshot är. Författarförbundet vill trots det påstå att 1 miljon kronor är otillräckligt för att åstadkomma bättre förutsättningar för bokhandeln.

Det är något oklart vilket målet med stödet är. Författarförbundet anser att stödet bör leda till att fler läsare besöker bokhandeln. Det är också otydligt vad som avses med evenemang. Författarförbundet ifrågasätter om det är rimligt att ett stöd till evenemang i bokhandeln ges utan tydligare kriterier för vad dessa evenemang ska syfta till.

Författarförbundets ståndpunkt är att de fysiska boklådorna är viktiga av flera skäl. Inte minst är det viktigt att ha tillgång till boklådor där läsare kan upptäcka och bläddra i böcker. Böcker kan idag beställas mycket enkelt via Internetbokhandeln, men risken finns att det blir allt svårare för de mindre förlagen och den smalare litteraturen att nå läsarna därför att dessa inte på ett naturligt sätt presenteras. En presumtiv läsare tvingas att själv söka och beställa endast vad de vid början av beställningen vet att de vill läsa. Författarförbundet menar att ju mer kultur man exponeras för som man inte visste att man hade behov av desto vitalare kan kulturlivet bli. Bokhandeln har dessutom möjlighet att utgöra en viktig mötesplats för litterära samtal.

Genom det extra stödet kan bokhandeln ges möjlighet att engagera t.ex. en författare eller en översättare och skapa litterära samtal med läsarna som stärker bokförsäljningen. Det är dock lätt att missta ett sådant evenemang för *marknadsföring* om stödet används till att ordna marknadsföringstillfällen för förlag snarare än litterära samtal eller evenemang som syftar till att nå läsare. Författarförbundet vill understryka att det statliga stödet inte bör vara ett stöd för, framförallt större, förlags marknadsföring.

När upphovsmän anlitas till evenemang för att bidra till att läsare besöker bokhandeln genom t.ex. att hålla föredrag är det rimligt att de arvoderas för sina framträdanden och att Statens kulturråd villkorar stödet genom arvoderingskrav. Författarförbundets erfarenhet är tyvärr att förlag i förlagsavtal ofta förbehåller sig rätten att boka upphovsmän till olika föredrag i syfte att marknadsföra böcker och att arvode för själva föredraget inte utgår därför att förlaget anser att det ingår i upphovsmannens åtagande genom förlagsavtalet. Författarförbundet och Författarcentrum har under flera år försökt stävja denna utveckling och upplyser medlemmar om den ekonomiska förlust de kan råka ut för. Av dessa skäl är det rimligt att en statlig myndighet medverkar till att marknadsmässiga villkor blir praxis på en marknad där det är alltför vanligt att upphovsmän inte får skäligen betalt.

Författarförbundet har beskrivit problematiken för Statens kulturråd i skrivelse den 19 mars 2012: "Författarförbundet förutsätter att ett villkor för beviljandet av stöd ska vara att det i planen anges att varje medverkande författare ska få ersättning för sina framträdanden från anordnaren av det litterära evenemanget med en summa som inte får vara lägre än Författarförbundets vid var tid gällande minimirekommendation, och önskar besked om att ansökningar med ett sådant innehåll prioriteras. Författarförbundet vill understryka att det är positivt att stöd för den fysiska bokhandelns överlevnad införs och ifrågasätter inte stödet som sådant."

Författarförbundet beklagar att skrivelsen förblivit obesvarad från Kulturrådets sida.

Möjligheter för folkbiblioteken att arbeta aktivt med e-böcker

Utredningens bedömning och förslag: Det är viktigt att biblioteken kan hantera avtal om nyttjande av upphovsrättsligt skyddad litteratur i elektroniska format. Enskilda folkbibliotek saknar i dag sådana resurser och vår bedömning är att huvudmännens samarbetsorganisation, Sveriges Kommuner och Landsting, är bäst lämpad att träda in som avtalspart gentemot rättighetshavarna. Staten bör kunna bistå i en sådan utveckling.

Förslaget är även att Kungl. biblioteket ges i uppdrag att möjliggöra för externa distributörer att tillhandahålla e-resurser via den nationella katalogen Libris och att säkerställa att upphovsrättsligt fri e-litteratur finns tillgänglig denna väg för förmedling via det allmänna biblioteksväsendet.

Författarförbundets synpunkter på förslaget om att ge folkbiblioteken möjligheter att arbeta aktivt med e-böcker:

Författarförbundet delar utredningens bedömning att folkbibliotekens resurser bäst tas tillvara genom att deras förhandlingsmandat samlas hos en gemensam avtalspart, men kan inte bedöma om huvudmännens samarbetsorganisation Sveriges Kommuner och Landsting är bäst lämpad som avtalspart gentemot rättighetshavarna.

Författarförbundet tillstyrker förslaget om att ge Kungliga biblioteket i uppdrag att möjliggöra för externa distributörer att tillhandahålla e-resurser via Libris och att säkerställa att upphovsrättsligt fri e-litteratur finns tillgänglig på samma sätt.

Författarförbundet ställer sig bakom utredningens bedömning och förslag under förutsättning att resultaten blir sundare konkurrensförutsättningar och ett bredare utbud för läsarna – samtidigt som rättsinnehavarna måste garanteras en rimlig ersättningsnivå.

Folkbiblioteken bör ges ökade möjligheter att arbeta aktivt med e-böcker i syfte att kunna erbjuda läsare ett brett utbud. Författarförbundet vill dock påtala behovet av att det klargörs hur folkbiblioteken genom ett större utbud av e-böcker ska arbeta läsfrämjande för att nå läsovana, vilket är ett centralt uppdrag för biblioteksverksamheterna. Undersökningar visar att e-böcker till huvuddel lånas av redan läsande låntagare som har tillgång till läsplattor (eller annan teknisk utrustning för att kunna läsa e-böcker). Förslaget är i den delen inte genomtänkt och det är därför osäkert vilka effekter det kommer att få.

Författarförbundet anser att folkbibliotekens uppdrag bl.a. ska vara att för tillgänglighetens och breddens skull tillhandahålla litteratur i alla format och är kritiskt till de gallringar av bokbestånd som sker på många bibliotek idag. En övergång från fysiska böcker till exempelvis e-böcker bör inte ske

utan att utgivningen samtidigt gör det. Folkbiblioteken bör inte reduceras till e-bibliotek därför att biblioteken väljer att fokusera på inköp och utlån av e-böcker. Författarförbundets förslag till ändamålsparagraf i bibliotekslagen (2 §) i yttrande över förslag till Ny bibliotekslag Ds 2012:13 är:

Det allmänna biblioteksväsendet bidrar till utvecklingen av ett demokratiskt samhälle genom att värna om yttrande- och informationsfriheten.

Folk- och skolbiblioteken ska särskilt främja läsning och tillgång till litteratur. De ska också främja information, upplysning, utbildning samt tillgång till kultur i övrigt.

Biblioteksverksamheterna ska vara tillgängliga för alla.

Det är viktigt att inse att bibliotekens utlåning av e-böcker är den i stort sett enda "marknaden" att tala om för e-böcker i dagsläget. Förlagens försäljning direkt till konsument är fortfarande mycket begränsad och genererar inte intäkter av det slag som fysiska böcker kan göra, varken för förlagen eller för upphovsmännen. Författarförbundet hänvisar till avsnittet *En moderniserad biblioteksersättning* avseende behovet av att skyndsamt utreda förutsättningarna för att inrätta en kompletterande ersättningsordning för att garantera upphovsmännens fortsatta försörjningsmöjligheter även med digitala nyttjanden som bas.

Det återstår att se om folkbibliotekens förhandlingskapacitet stärks om Sveriges kommuner och landsting (SKL) tar på sig ett förhandlingsuppdrag för folkbibliotekens räkning gällande e-böcker och vilka effekter det i så fall kan få för förlagen och upphovsmännen. Författarförbundet befarar att om en samsyn inte uppnås finns risker, t.ex. att piratmarknaden för e-böcker får ökad tillströmning. På samma gång befarar förbundet att en alltför stark prispress i förhandlingsledet kan skapa en ekonomisk problematik för såväl upphovsmän som förlag (flera förlag delar intäkterna av e-boksförsäljningen lika med författaren, dock inte t.ex. Bonnierförlagen vars standardvillkor är att ge 24 % av intäkterna av e-boksförsäljningen till författaren). Översättare får enligt 2012 års ramavtal för översättaravtal en engångssumma för e-boksrättigheterna vid ingående av avtal om översättning (standardvillkoret är 1 000 kr med möjligt tillägg om 2 500 kr när 300 e-böcker sålts).

Författarförbundet anser att för ett brett utbud är det viktigt att externa distributörer når läsare med e-böcker via biblioteken. Det är lämpligt att Kungliga biblioteket får i uppdrag att se till att det kan ske via Libris. Förbundet vill understryka att det krävs avtal för upphovsrättsligt skyddat material och att det är av stor vikt att det genomförs med upphovsrättsliga förutsättningar tillgodosedda. Författarförbundet vill för sina medlemmars räkning delta i utformandet av en avtalsmodell för sådant tillhandahållande.

En moderniserad biblioteksersättning

Utredningens förslag och bedömning: Förslaget är att det i förordningen (1962:652) om Sveriges författarfond bl.a. tydliggörs att nyttjande av litterära verk i elektronisk form inte ska ligga till grund för biblioteksersättning. Vidare bör förordningen enbart reglera författarfondens verksamhet och de belopp på vilka biblioteksersättningen beräknas utgå. Därtill lämnas bl.a. förslag om att fondstyrelsen minskas i storlek.

Vad gäller den s.k. förhandlingsordningen är vår bedömning att parterna bör sluta en ny överenskommelse som bl.a. tydliggör att beslut ska fattas för längre tidsperioder än i dag och att ersättningen däremellan ska räknas upp enligt systemet med pris- och löneomräkning i staten.

Vidare är vår bedömning att det är motiverat att fortsätta undersöka möjligheterna att införa en ersättningsordning för inläsare av litterära ljudböcker. I arbetet bör effekterna av den pågående övergången till digital distribution av ljudböcker särskilt beaktas.

Författarförbundets synpunkter på förslaget till en moderniserad bibliotek ersättning:

Författarförbundet avstyrker förslaget till författningsändringar i förordningen (1962:652) om Sveriges författarfond och föreslår istället att berörda parter, företrädare för regeringen, upphovsmanorganisationerna och författarfonden gemensamt utreder de av utredningen föreslagna ändringarna respektive behoven av ytterligare förtydliganden i förordningstexten.

Författarförbundet avstyrker förslaget att förhandlingsöverenskommelsen ändras så att överläggningar ska ske med längre tidsintervall än de årliga förhandlingar som förekommer idag och att ersättningen däremellan ska räknas upp enligt systemet med pris- och löneomräkning.

Författarförbundet tillstyrker förslaget att fortsätta undersöka möjligheterna att införa en ersättningsordning för inläsare av litterära ljudböcker under förutsättning att alla inläsare (inklusive författare och översättare) som läser in ljudböcker är berättigade till ersättning, samt under förutsättning att digitala nyttjanden ska omfattas på samma grundval som för bibliotek ersättningen. I en sådan utredning begär Författarförbundet att vara representerat.

Författarförbundet föreslår att regeringen initierar en utredning om förutsättningarna för att genom statsanslag säkerställa rättsinnehavarnas försörjningsmöjligheter utifrån folk- och skolbibliotekens användning av digitala exemplar av verk som sker på (för närvarande benämnt e-boksutlåning). I en sådan utredning begär Författarförbundet att vara representerat.

Författarförbundet föreslår att regeringen initierar en utredning om förutsättningarna för att genom statsanslag inrätta en ersättningsordning till upphovsmän för användningen av fysiska och digitala exemplar av allmänlitterära verk på forskningsbiblioteken vid sidan av den befintliga bibliotek ersättningen. I en sådan utredning begär Författarförbundet att vara representerat.

Författarförbundet föreslår att det i lag slås fast att upphovsmän har rätt till ersättning för folk- och skolbibliotekens användning av litterära verk för främjande av litteraturens ställning och litterära upphovsmäns möjligheter att vara verksamma i sina konstnärskap (se lagförslag nedan).

Behovet av ändringar i nuvarande fondförordning

Författarförbundet delar i och för sig utredningens bedömning att det i fondförordningen behövs moderniseringar av begrepp m.m. Däremot avstyrker Författarförbundet såväl drastiska ändringar som förändrar grunden för ersättningen och hur den beräknas, som rent språkliga uppdateringar till moderna begrepp – utan att en fullständig genomgång gjorts där *berörda parter* tillsammans haft möjlighet att analysera följderna av eventuella förändringar. Att ta bort 4 § där det s.k. örestalet anges, som är grunden för flertalet beräkningar i fondens fördelningsarbete är en mycket långtgående förändring som riskerar att påverka förståelsen för hur systemet fungerar och därmed

dess legitimitet. Författarförbundet föreslår att en översyn igångsätts där berörda parter belyser och värderar de olika följder förändringar kan få för upphovsmäns försörjningsvillkor och för författarfondens fördelningsarbete m.m. I en sådan utredning begär Författarförbundet att vara representerat.

Förhandlingsöverenskommelsen

Författarförbundet, Svenska fotografers förbund och Svenska Tecknare företräder Sveriges yrkesverksamma bokupphovsmän och är gemensam part i den förhandlingsöverenskommelse som sedan 1985 gäller mellan upphovsmannaorganisationerna och den svenska regeringen. Som part hade upphovsmannaorganisationerna förväntat sig att bli inbjudna till en dialog om en eventuell förändring av förhandlingsöverenskommelsen med sin motpart. Istället har regeringen, under pågående medling mellan parterna enligt förhandlingsöverenskommelsens bestämmelser, den 24 mars 2011 beslutat om Litteraturutredningens direktiv, dvs. att med utgångspunkt i sina analyser föreslå "hur stödordningarna kan vidareutvecklas för att främja större effektivitet och transparens" och "överväga om den förhandlingsordning mellan staten och upphovsmännen som tillämpas för bibliotekersättningen fortfarande är tidsenlig eller om den kan ersättas med ett annat förfarande som ger de berörda grupperna insyn i för dem viktiga processer". Upphovsmannaorganisationerna är emellertid part i ett avtal om fastställande av bibliotekersättningens grundbelopp och har därmed rätt till *inflytande*, inte enbart "insyn", i "viktiga processer".

Författarförbundet finner det ytterst anmärkningsvärt att regeringen under pågående medling slår fast direktiv till en statlig utredning där upphovsmannaorganisationerna inte är företrädare, vare sig i kommittén eller i den till utredningen knutna expertgruppen. Detta sker utan att först inleda partsdialog om de problem med överenskommelsen som regeringen tycker sig se. Upphovsmannaorganisationerna har från hösten 2011 till och med december 2012 deltagit i en arbetsgrupp med tjänstemän från Kulturdepartementet om bibliotekersättningen. Författarförbundet har också sökt dialog med Litteraturutredningen. Trots dessa kontakter kvarstår det faktum motiven för regeringens önskan att förändra framförallt förhandlingsordningen förblir oredovisade för upphovsmannaorganisationerna. Regeringen säger sig vilja värna bibliotekersättningssystemet och erkänner ersättningens karaktär av just *ersättning* och inte bidrag. Författarförbundet anser att förslagen till ändringar sammantaget stöper om bibliotekersättningen till ett bidrag. Förklaring till hur bibliotekersättningssystemet och ersättningens karaktär bevaras genom att förhandlingsordningen urholkas på det sätt som utredningen föreslår, saknas.

Indexreglering mellan överläggningar

Författarförbundet avstyrker förslaget om överläggningar och indexreglering däremellan, men vill ändå utveckla varför förbundet är kritiskt även beträffande den del av förslaget som avser att ersättningen ska räknas upp enligt systemet med pris- och löneomräkning (PLO) i staten. Författarförbundet är inte främmande för att *jämföra* ersättningsnivån med index i och för sig, men PLO är avsett för statliga verksamheter som ska åläggas ett effektiviserings- och produktivitetsansvar. Det är viktigt att hålla i minnet att löneutvecklingen inom en statlig verksamhet inte behöver innebära oförändrade lönenivåer även när PLO är satt till 0 % för visst år. Tjänstemännens löner kan ändå justeras upp och kostnaderna täckas av besparingsåtgärder på en annan utgiftspost inom verksamheten. En sådan lösning är inte applicerbar på bibliotekersättningen och författarfondens fördelningsarbete.

Upphovsmannaorganisationerna har framhållit biblioteksersättningens karaktär av just ersättning för ett nyttjande, nämligen allmänhetens avgiftsfria tillgång till litteratur på folk- och skolbibliotek. En sådan ersättning varken kan eller bör effektiviseras efter mönster av PLO i staten. Upphovsmännen och deras prestationer kan staten inte heller rimligtvis effektivisera. Fondstyrelsen och fondens kanslis effektuerande av sina åligganden enligt fondförordningen ses kontinuerligt över och effektivisering av den verksamheten är självklar, dvs. administration av en ersättning med syfte att nå berättigade och behövande upphovsmän.

Författarförbundet har svårt att se på vilket sätt upphovsmännens ekonomiska villkor ska kunna förbättras om reella förhandlingar om ett örestal för utlån inte ska kunna ske årligen. En ersättning är en inkomst och är del av upphovsmännens försörjning och därmed att jämföra med lön för utfört arbete.

De litterära upphovsmännens försörjningsvillkor

Motiven vid införandet av biblioteksersättning 1955 var att ge upphovsmännen skälig gottgörelse för det samhälleliga utnyttjandet av upphovsmännens verk och medföra en viss förbättring av upphovsmännens ekonomiska villkor. Utredningen konstaterar att de litterära upphovsmännen ofta har svåra försörjningsvillkor. Inkomstnivåerna av det litterära arbetet är ofta mycket låga, särskilt i förhållande till upphovsmännens ofta höga utbildningsnivå. Utredningen ger såttillvida en rättvisande bild av de litterära upphovsmännens möjligheter att försörja sig på sitt skapande och få utrymme för den konstnärliga verksamheten. Författarförbundet hade förväntat sig att förslagsdelen mot bakgrund av analysen skulle innehålla förslag till stärkta möjligheter för upphovsmännen att försörja sig.

Återigen har en statlig utredning – trots uttryckliga direktiv att ”utifrån tillgänglig statistik analysera hur de ekonomiska villkoren för yrkesverksamma upphovsmän ser ut och hur fördelningen av ersättningar, stipendier och bidrag till yrkesverksamma författare, översättare, kulturjournalister och dramatiker utvecklats över tid och hur de förhåller sig till de generella trygghetssystemen” – helt avstått från att bidra med vare sig kartläggning eller förslag avseende upphovsmännens ofta stora svårigheter att få tillgång till de generella trygghetssystemen. Författarförbundet har för utredningen påtalat detta behov, liksom det allvarliga problemet med avsaknad av pensionslösningar som är anpassade till yrkesförutsättningarna för litterära upphovsmän.

Beträffande upphovsmännens möjligheter att träffa rimliga upplåtelseavtal, t.ex. på e-boksmarknaden, har utredningen inte i någon utsträckning beaktat upphovsmännens – också på detta avtalsområde – svagare ställning som avtalsslutande part. Utredningen förutsätter att upphovsmännens försörjningsmöjligheter i den digitala miljön har stärkts. Författarförbundet delar inte den uppfattningen och finner den, i avsaknad av utredningens närmare förklaring till slutsatsen, mycket svår att förstå.

Biblioteksersättningssystemets legitimitet

Biblioteksersättningssystemet är oundgängligt för ”återväxten” både av litterära verk och litterärt yrkesverksamma upphovsmän, som ger underlag till bl.a. de svenska folk- och skolbiblioteken. Utan ett starkt biblioteksersättningssystem blir yrkesförutsättningarna för upphovsmännen i vissa fall ”omöjliga”, inte minst för de upphovsmän som arbetar med ”smalare” litteratur försäljningsmässigt.

Författarförbundets medlemmar är ofta engagerade i biblioteksfrågor och värnar om folk- och skolbiblioteken och den avgiftsfria utlåningen. För författare och översättare är biblioteken ett sätt att över tid få läsare, att få spridning av sina böcker utan krav på försäljningssiffror. Upphovsmännens uppslutning kring biblioteksersättningsystemet går tillbaka på att det innehåller ett antal avvägningar med kulturpolitisk prägel i form av avtrappningsregler, arbetsstipendier och understöd – ett solidariskt format system med ett örestal i botten som garant för en rimlig beräkningsgrund. Det är också örestalet och konstruktionen som följer på det som skänker systemet legitimitet. Att tillföra fonden en klumpsumma som utredningen föreslår likställer fondens medel med ett bidragsanslag och fråntar systemet dess karaktär av ersättning och därmed dess legitimitet.

EU-direktivet 92/100EEG 1992 om uthyrnings- och utlåningsrättigheter avseende upphovsrättsligt skyddade verk (formell beteckning och viss artikelnumrering ändrad, se 2006/155/EG)

EU-direktivets utgångspunkt är en ensamrätt för upphovsmannen till utlåning. Dock föreskrivs undantag från ensamrätten under förutsättning att "åtminstone upphovsmän får *ersättning* för utlåningen.". Dessutom föreskrivs att "Medlemsstaterna ska ha frihet att bestämma ersättningens storlek med hänsyn till sina kulturfrämjande syften" och att medlemsstaterna får undanta vissa kategorier av inrättningar från skyldigheten att betala ersättning till upphovsmän. Detta föreskrivs i artikel 5 (numera 6). Dessa åtaganden enligt direktivet utgör bärande element i den svenska biblioteksersättnings utformning och måste enligt Författarförbundets ståndpunkt respekteras även gällande rätten att förhandla. Ett bidrag förhandlar man inte om – däremot förhandlar man om en ersättning.

Biblioteksersättning för alla nyttjanden – framtidsfrågor

Litteraturutredningen föreslår att det ska förtydligas att biblioteksersättningen endast avser användning av fysiska exemplar av verk. Det bör läsas samman med bedömningen respektive förslaget att folkbiblioteken ska arbeta aktivt med e-böcker och att de behöver samordnad förhandlingskapacitet gentemot rättsinnehavarna till e-böcker. Det är möjligt att redan idag tillåta att e-boksutlåning läggs till grund för biblioteksersättning i syfte att se till att ersättningsnivån inte urholkas. Trots att utredningen konstaterar att ett av tre orosmoln för litteraturens ställning i Sverige är upphovsmännens försörjningsvillkor och att utredningen också antar att den fysiska utlåningen sannolikt kommer att minska, väljer utredningen att inte föreslå en sådan lösning utan pekar endast på att regeringen "i stället bör överväga att förstärka de andra bidrags- och stipendieanslag som också finns på området" (sid. 424).

I den, av allt att döma, avgörande framtidsfrågan om upphovsmännens försörjningsvillkor utifrån användning av digitala exemplar, har utredningen alltså gjort bedömningen att frågan får lösas senare och på annat sätt. Författarförbundet uppfattar att utredningen anser att det är rimligt att biblioteksersättningen minskar i takt med minskningen av den fysiska utlåningen. Det finns dock ingenting som talar för att e-boksutlåningen skulle komma "ovanpå" den fysiska utlåningen och biblioteksersättningen därmed kunna bli orimligt hög på något sätt – tvärtom visar t.ex. Stockholms stadsbiblioteks undersökning 2012 på att det är samma krets av befintliga låntagare som går över till att låna e-böcker. Utredningen förklarar inte heller närmare den allvarliga konsekvens det skulle få om upphovsmännen skulle vara beroende av intäkter av e-boksförsäljning och e-boksutlån om situationen förblir den samma som idag – nämligen att bibliotekens "utlåning" av e-böcker avseende allmänlitteratur är den enda "marknaden" att tala om. Upphovsmännen får idag ersättning via sina

förlagsavtal för dessa "utlån" som i praktiken är försäljningar. Se kommentarer under avsnittet *Möjligheter för folkbiblioteken att arbeta aktivt med e-böcker*.

Inom EU tas krafttag för att säkerställa e-böckers fria rörlighet inom den gemensamma marknaden, framförallt i ett handelsperspektiv. Men tillgänglighet till ett format förutsätter att det produceras av någon som får en inkomst. Den svenska regeringen skulle göra klokt i att tydligt utfästa sig att snarast tillsammans med branschföreträdare försöka utreda hur biblioteken och marknaden kan förhålla sig till varandra. I Danmark samarbetar kulturministeriet med företrädare för bokupphovsmännen i en utredning i frågan om de danska bibliotekens utlåning av e-böcker genom eReolen.dk som ska presenteras den 1 juli 2013.

Inom EU bör regeringen enligt Författarförbundets mening hävda rätt att införa begränsningsregler eller regler till stöd och värn om litteratur som skrivs och görs tillgänglig på något av de mindre språken inom EU. Författarförbundet påminner om att när EU-kommissionen 2004 inledde ett förfarande riktat mot Sverige (och på liknande grund mot t.ex. Danmark) för "bristande tillämpning av vissa delar" av utlåningsdirektivet var det språkpolitiska argumentet en huvudfråga. Kommissionen ansåg att begränsningarna av den krets som var berättigad till ersättning var diskriminerande och pekade på att diskriminering på grund av nationalitet var förbjuden enligt Romfördraget. 2005 yttrade sig den svenska regeringen till kommissionen och hävdade – understödd av riksdagens kulturutskott – att ersättningen inte var diskriminerande: "Förändringarna av reglerna för ersättning på det sätt som kommissionen eftersträvar skulle innebära att de stora språken skulle gynnas på bekostnad av de små. En sådan utveckling vore enligt den svenska regeringens uppfattning olycklig och skulle stå i strid med den målsättning inom gemenskapen på kulturområdet som kommer till uttryck i artikel 151 i EG.". I slutet av 2007 avförde EU-kommissionen sitt förfarande mot Sverige (och Danmark) från dagordningen.

I sammanhanget vill också Författarförbundet tydligt markera att frågan om en ersättningsordning för användningen av allmänlitterära verk på forskningsbiblioteken, både bibliotekens användning av fysiska och digitala exemplar, är rimlig att utreda. Förbundet har framfört begäran om Kulturdepartementets biträde i frågan gentemot Utbildningsdepartementet som ansvarar för forskningsbiblioteken. Författarförbundet har för avsikt att gå vidare i frågan.

Lagfäst rätten till ersättning

Författarförbundet anser att vi har nått en punkt då det är rimligt och faktiskt ligger i tiden att ge biblioteksersättningen förankring i lag. Rättsutvecklingen på europeisk och svensk nivå pekar i den riktningen. De svårigheter som kan ha förekommit i den senaste förhandlingen om biblioteksersättningens grundbelopp får inte innebära att den positiva utveckling beträffande biblioteksersättningens status och betydelse som i överenskomna former skett under närmare tre decennier stoppas upp (två av allt som allt tre medlingar har lett till positiva resultat). Lagen bör i sina motiv innehålla en direkt hänvisning till EUs utlåningsdirektiv.

Förslag till lag om biblioteksersättning

1§

I denna lag finns bestämmelser om upphovsmäns rätt till ersättning för folk- och skolbibliotekens användning av litterära verk.

I Bibliotekslagen (SFS...) finns bestämmelser om det allmänna biblioteksväsendet inklusive om folk- och

skolbiblioteken och om den enskildes avgiftsfria tillgång till dessa biblioteks litteratur.

2§

Upphovsmän äger rätt till ersättning för folk- och skolbibliotekens användning av litterära verk.

Genom att till upphovsmän utge ersättning enligt denna lag för bibliotekens användning av litterära verk främjas litteraturens ställning och litterära upphovsmäns möjligheter att vara verksamma i sina konstnärskap.

3§

Ersättningen erlaggs av staten och finansieras med medel från statsbudgeten.

Ersättning utgår

dels i förhållande till antalet utlån

dels i förhållande till bibliotekens övriga tillhandahållande av litterära verk.

Ersättningsgrundande är verk som upphovsmannen skrivit på svenska eller verk av upphovsman som har sin vanliga vistelseort i Sverige och upphovsrätt enligt upphovsrättslagen fortfarande gäller. Samma gäller i fråga om översättning till eller från svenska.

4§

För förvaltning och fördelning av ersättningen svarar Sveriges författarfond.

En del av ersättningsmedlen utgår till upphovsmannen i förhållande till omfattningen av utlåningen av dennes verk under visst kalenderår.

En annan del av ersättningsmedlen utgår i form av stipendier och bidrag till förtjänta upphovsmän.

De närmare bestämmelserna om ersättningsmedlens förvaltning och fördelning framgår av Förordningen om Sveriges författarfond (SFS ...).

5§

De samverkande upphovsmanorganisationerna och staten, företrädd av en särskilt utsedd förhandlingsman, ska i god tid uppta förhandlingar avseende ersättningens storlek för visst eller vissa kalenderår så att regeringen kan lämna förslag till riksdagen i sin budgetproposition.

Om endera parten förklarar förhandlingarna strandade ska medling ske. Därvid utser vardera parten en medlare, varefter dessa gemensamt utser en tredje, tillika ordförande. Om medlingen inte leder till resultat ska frågan hänskjutas till ordföranden för avgörande. Vardera parten svarar för sina kostnader för medlingsförfarandet.

Ersättningsordning för inläsare av litterära ljudböcker

Beträffande en ersättningsordning för inläsare av ljudböcker tillstyrker Författarförbundet förslaget om fortsatt utredning under förutsättning att alla inläsare, inklusive författare och översättare, av ljudböcker, är berättigade till ersättning. Utgångspunkten för en fortsatt utredning av möjligheterna att införa en inläsningsersättning bör vidare innehålla en behovsanalys. Det är delvis felaktigt att utredningen anger att skådespelare är de enda kulturskapare som inte får del av ersättning för bibliotekens användning av böcker de medverkat till (illustratörer till icke-genomillustrerade verk och redaktörer som producerat egna texter i exempelvis en antologi är inte ersättningsberättigade). Författarförbundet delar utredningens slutsats att det bör ses över hur övergången till digitala ljudböcker påverkar ersättningen. En sådan bedömning bör rimligtvis utgå från att motiven för bibliotekersättning ska tjäna som grund för de nyttjanden som ska ligga till grund för en ersättningsordning för inläsare av ljudböcker. Syftet med båda ersättningsordningarna bör vara detsamma, dvs. att kompensera för bibliotekens användning av såväl fysiska som digitala exemplar.

Omprioriteringar inom litteratur- och tidskriftsstödet

Utredningens förslag: Mot bakgrund av en samlad bedömning av resursbehovet bör medel omprioriteras från större mottagare av utgivningsstöd till andra ändamål. För att uppnå syftet är förslaget att det i förordningen (2010:1058) om statsbidrag till litteratur, kulturtidskrifter och läsfrämjande insatser tas in en bestämmelse som innebär att ett företag eller en koncern av företag för utgivning av litteratur sammantaget får beviljas statsbidrag motsvarande högst 23 prisbasbelopp per år. Av de medel som frigörs genom denna förändring bör 4 miljoner kronor användas för att höja bidragsnivåerna per titel.

Författarförbundets synpunkter på förslaget till omprioritering inom litteratur- och tidskriftsstödet:

Författarförbundet tillstyrker utredningens förslag och föreslår samtidigt att Statens kulturråd i grunderna för bidragssökning bör ställa som krav på de förlag som beviljas stöd att de ska visa att de tillämpar marknadsmässiga villkor i sina avtal med författare och översättare. För översatt litteratur ska marknadsmässiga villkor anses vara vid var tid gällande ramavtal för översättning mellan Författarförbundet och Förläggareföreningen. För litteratur på svenska som originalspråk kan marknadsmässiga villkor anses vara de avtal som Författarförbundet granskat och godkänt.

Författarförbundet föreslår att Statens kulturråd inom ramen för sitt uppdrag kontinuerligt ska se över spridningsformerna och synligheten för de exemplar som distribueras till biblioteken genom det i litteraturstödet inkluderade distributionsstödet.

Författarförbundet delar utredningens slutsats att litteratur- och tidskriftsstödet är viktiga kulturpolitiska insatser för att i någon mån försöka stödja en bok- respektive tidskriftsmarknad som är obalanserad.

Författarförbundet anser att det är angeläget att Statens kulturråd bidrar till att skäligen villkor för upphovsmän upprätthålls på marknaden. Det kan lämpligtvis vara en kvalitetsindikator för förlag i instruktionen för ansökan om stöd att marknadsmässiga villkor tillämpas. Författarförbundet har dessvärre lång erfarenhet av att upphovsmän typiskt sett har en svagare ställning som avtalslutande part. Det innebär att upphovsmän tyvärr ingår förlagsavtal med mer eller mindre oskäligen villkor. Skälen till det är många och varierar från varje upphovsmans förutsättningar i yrket, men Författarförbundet ser dessvärre ofta att förlagsavtal ingås under stark tidspress och ibland av en rädsla hos upphovsmannen att förlora förlaget som samarbetspartner eller uppdragsgivare.

Författarförbundet vill ange som exempel på ett enkelt sätt för den myndighet som beviljar stöd, Statens kulturråd i förevarande fall, att bidra till att skäligen villkor förutsätts på marknaden. Under den tid Svenska institutet (SI) ansvarade för stödet för översättning stämde SI av med Författarförbundet som representant för viss rättighetshavare om rimligt avtal ingåtts innan stöd beviljades utländskt förlag. Det samarbetet fungerade utmärkt och Författarförbundets förslag är att motsvarande ordning inrättas för litteratur- och tidskriftsstöd generellt i linje med det förslag utredningen lägger fram under avsnittet *Ett förstärkt kulturtidsskriftsstöd*. En kvalitetsindikator av det slag som Författarförbundet föreslår skulle inte påverka avtalsfriheten mellan parterna, men ge en tydlig signal om att förlagsavtal bör innehålla marknadsmässiga villkor. För översättarvillkor är frågan enkel i och med det ramavtal för översättaravtal med minimivillkor som tecknades senast

2012. Det saknas idag ett ramavtal för förlagsavtal på författarområdet i och med det avtalslösa tillstånd som råder mellan Författarförbundet och Förläggareföreningen. Författarförbundet ställer gärna sin expertis i förlagsavtalsgranskning till Kulturrådets förfogande på samma sätt som för SI och kan avge bedömningar av avtal. Författarförbundet har tre jurister och två ombud som dagligen granskar förlagsavtal för såväl medlemmar som debutanter/blivande medlemmar.

Författarförbundets bedömning är att det förvisso är av stor vikt att de stora förlagen, och de upphovsmän vars verk ges ut på dessa förlag, inte begränsas i sin möjlighet att erhålla stöd för utgivning av mindre kommersiell kvalitetslitteratur eftersom dessa förlag har bättre exponeringsutrymme för sina titlar. Samtidigt har marknaden förändrats så att de mindre förlagen ger ut en allt större del av mindre kommersiell kvalitetslitteratur. Det är en realitet och måste tas hänsyn till trots att det innebär en svår principiell avvägning av intressen. Författarförbundet tillstyrker utredningens förslag, dvs. att ett företag eller en koncern av företag för utgivning av litteratur sammantaget får beviljas statsbidrag motsvarande högst 23 prisbasbelopp per år. Därmed ändrar Författarförbundet sin tidigare ståndpunkt i frågan om tak i litteraturstödet. Marknaden har genomgått stora förändringar de senaste åren. De olyckliga effekterna av den vertikala integrationen som den nuvarande konkurrensrättslagstiftningen inte ställer några hinder för får stora konsekvenser för bredden och utbudet på marknaden. Författarförbundets slutsats är att det behövs ett tillskott av medel för att åstadkomma ett stöd som även syftar till att ge de mindre förlagen bättre marknadsföringsmöjligheter så att fler titlar når läsarna och bidrar till ett större utbud och en sundare konkurrens.

I sammanhanget vill Författarförbundet påtala behovet av en genomgång av de nuvarande kriterierna för litteraturstöd jämfört med statistik av utfallet och beviljandegrad av stödet. Författarförbundet var en av initiativtagarna till stödet då det infördes. Som organisation för författare och översättare har förbundet ett stort behov av att bevaka att stödet används på ett optimalt sätt. Författarförbundet anser det därför motiverat att stödet i dess tillämpning kontinuerligt följs upp och utvärderas.

Författarförbundet anser att det är viktigt att modellen för distributionsstöd fungerar enligt de förutsättningar som finns på marknaden och på biblioteken idag. Författarförbundet måste utifrån de erfarenheter förbundet genom sitt biblioteksråd och till detta knutna regionombud som bevakar folkbibliotekens verksamheter ifrågasätta om det verkligen stämmer att det enbart är 2-3 procent av biblioteken som inte använder exemplaren på det sätt som utredningens undersökning visar. Författarförbundet anser att det är motiverat att noggrannare undersöka om modellen fungerar idag eller om den bör ändras i något avseende, inte enbart i bibliotekens perspektiv utan med en sammanlagd bedömning av läsarnas exponering för kvalitetslitteratur. En kontinuerlig uppföljning av exemplarens användning torde underlättas genom användandet av digital teknik.

Utökad stöd till backlistdigitalisering

Utredningens förslag: Det stöd till digitalisering av förlagens backlist som införts på prov under 2012 bör fortsätta och vidareutvecklas genom att 2 miljoner kronor per år omprioriteras för ändamålet inom anslag 3:1. Den miljon som avsatts tillfälligtvis för detta stöd bör också under kommande två år användas för ändamålet. Bidraget bör samtidigt göras om till ett renodlat efterhandsstöd. Vår

bedömning är också att en viktig utveckling sker vad gäller s.k. utökade e-böcker och att sådana bör kunna komma i fråga för stöd inom ramen för planerad utgivning.

Författarförbundets synpunkter på förslaget till utökat stöd till backlistdigitalisering:

Författarförbundet tillstyrker förslaget givet att 2 miljoner kronor per år är tillräckligt för att uppfylla syftet med stödet.

Författarförbundet föreslår att begreppet stöd till backlistdigitalisering byts ut till ett tydligare begrepp, t.ex. stöd till e-boksutgivning.

Författarförbundet är positivt till att litteratur som avtals- och upphovsrättsligt tillhör förlagens s.k. backlist, dvs. som ett förlag fortfarande har rättigheterna till, digitaliseras och att en bred utgivning blir tillgänglig för läsare. Författarförbundet utgår dock från att stödet även kan ges till ett nytt förlag som förvärvat rättigheterna och inte endast till de ursprungsförlag som i förekommande fall har kvar rättigheterna i sin s.k. backlist. Begreppet backlistdigitalisering är det i hänseende missvisande att använda och bör bytas ut till ett mer neutralt begrepp, t.ex. stöd till e-boksutgivning. Författarförbundet delar utredningens slutsats att stödet bör göras om till ett renodlat efterhandsstöd då incitamentet till att digitalisera viss backlist inte behöver ifrågasättas om digitalisering skett före beviljandet av stöd. Förbundet vill påtala behovet av att klargöra att stödet också ska komma i fråga för ny utgivare som av en upphovsman förvärvat rättigheterna till ett verk som tillhört en annan utgivares backlist tidigare.

Ett förstärkt kulturtidskriftsstöd

Utredningens förslag: Förslaget är att 2 miljoner kronor tillförs stödet till utgivning av kulturtidskrifter för att ge tidskrifterna bättre förutsättningar och möjligheter att ersätta medarbetarna. I förordningen (2010:1058) om statsbidrag till litteratur, kulturtidskrifter och läsfrämjande insatser bör det tas in en bestämmelse som innebär att krav på ersättning till medarbetarna får ställas vid bidrag till utgivning av kulturtidskrifter.

Vår bedömning är också att det är fortsatt viktigt att Statens kulturråd prioriterar insatser som syftar till att öka kulturtidskrifternas spridning och synlighet inom ramen för utvecklingsstödet. Nuvarande principer för stöd till elektroniska tidskrifter bedöms vara rimliga men den snabba tekniska utvecklingen gör att de löpande bör ses över så att de inte blir styrande för hur aktörerna väljer att publicera sig.

Författarförbundets synpunkter på förslaget till ett förstärkt kulturtidskriftsstöd:

Författarförbundet tillstyrker utredningens förslag givet att 2 miljoner kronor är tillräckligt för att uppfylla syftet med stödet, och föreslår samtidigt att det i grunderna för bidragssökning preciseras att ersättning i första hand ska gå till de medarbetare som är skribenter i tidskriften samt att Statens kulturråd i grunderna för bidragssökning ska villkora beviljandet med att tidskriften ska visa att dess skribenter ersätts lägst i enlighet med Författarförbundets minimirekommendation eller motsvarande branschpraxis för litterära upphovsmän.

Författarförbundet delar utredningens slutsats att kulturtidskrifter bör ges bättre förutsättningar och möjligheter att ersätta medarbetarna, samt att Statens kulturråd bör prioritera insatser som syftar till att öka kulturtidskrifternas spridning och synlighet inom ramen för utvecklingsstödet.

Författarförbundet vill dock understryka att det är otydligt att använda medarbetare som en kategori i det krav på ersättning som föreslås bli infört i förordningen (2010:1058) om statsbidrag till litteratur, kulturtidskrifter och läsfrämjande. Författarförbundet förutsätter att det i första hand är tidskriftens *skribenter* som ska arvoderas.

Författarförbundets erfarenhet är att det tyvärr inte alltid enbart är tidskriftens ekonomi som avgör i vilken mån en skribent arvoderas eller inte. En del tidskrifter har i princip som policy att textproduktion ska arvoderas mycket lågt i förhållande till hur övriga kostnader täcks. Ett sätt att få tidskrifter att ändra policy vore att genom Statens kulturråds grunder för bidragsökning villkora beviljandet, och förnyandet, av en ansökan om stöd. Den tidskrift som inte kan visa att den betalar sina skribenter i enlighet med branschpraxis och lägst Författarförbundets minimirekommendation ska inte erhålla stöd. Miniminivå på arvoden till skribenter som stödet förutsätts täcka skulle kunna ingå som en kvalitetsindikator som grund för ansökan om stöd.

I sammanhanget vill förbundet påminna om den stora omvälvning som sker inom tidnings- och tidskriftsbranschen. Den påverkar i allra högsta grad författares och översättares försörjningsmöjligheter eftersom de inte sällan också är verksamma som kulturjournalister. Förändringarna av branschens förutsättningar påverkar även skribenters möjlighet att bidra med inslag av kvalitet i den samhälleliga debatten. Utrymmet för det offentliga samtalet minskar, inte bara utrymmen där människor kan mötas för samtal och debatt i samma rum utan också i tryckt media, där längre, resonerande texter av praktiska skäl har haft sin naturliga plats. Sveriges författarfonds anslag till kulturjournalister är oförändrat sedan ett femtontal år tillbaka vilket bör ses över och justeras till en nivå anpassad efter dagens förutsättningar och det stora behov som finns för kulturjournalistik.

Kulturpolitiska insatser för att främja svensk litteratur i utlandet

Utredningens förslag: Statens kulturråds insatser för att främja svensk litteratur i utlandet bör vidareutvecklas genom ett breddat översättningsstöd och ett förstärkt arbete med exempelvis seminarier för översättare av svensk litteratur. Vi föreslår att det nuvarande stödet för översättning kompletteras med ett produktionsstöd för utgåvor som är särskilt kostsamma att framställa. Vi föreslår därför att det införs en ny punkt i 4 § förordningen (2007:1435) om statsbidrag till internationellt utbyte och samarbete på litteraturområdet, som innebär att stöd kan ges till förlag eller teatrar för produktionskostnader vid särskilt kostnadskrävande utgivning av svensk litteratur eller svensk dramatik.

Satsningarna bör finansieras genom de omprioriteringar inom anslag 3:1 som beskrivits ovan och cirka 2 miljoner kronor användas för ändamålet. Vidare bör 1 miljon kronor av de medel regeringen tillfälligtvis anslagit för litteratur under 2013 och 2014 användas för dessa satsningar.

Författarförbundets synpunkter på förslaget till kulturpolitiska insatser för att främja svensk litteratur i utlandet:

Författarförbundet tillstyrker förslaget, men är kritiskt till hur finansieringen föreslås bli löst genom omprioritering inom anslag 3:1 liksom de mycket små medel som utredningen anser behövs för ändamålet.

Författarförbundet föreslår att Svenska institutet tillsammans med Statens kulturråd inleder ett arbete med att bjuda in översättare av utländsk litteratur, deras organisation Författarförbundet genom sin översättarsektion, svenska förläggare av utländsk litteratur och utländska agenter för att utbyta information om den utländska samtida litteraturen.

Författarförbundet föreslår att Statens kulturråd får i uttryckligt uppdrag att genom beviljandet av stöd särskilt främja utländska förlags utgivning av svenska fack- och bilderböcker eftersom utgivningen av dessa genrer sker i mindre utsträckning än av skönlitteratur för vuxna.

Författarförbundet menar att motsvarande kulturpolitiska insatser som föreslås för att främja svensk litteratur i utlandet behövs för att främja översättning av utländsk litteratur för spridning i Sverige. Under förslaget benämnt *Stärk svenskundervisningen i utlandet* har utredningen föreslagit arrangemang för svensk litteratur med hänvisning till att sådana genomförs regelbundet i flera europeiska länder (sid. 439). Svenska institutet och Statens kulturråd kunde med liknande syfte sammanföra översättare av utländsk litteratur, deras organisation Författarförbundet genom sin översättarsektion, svenska förläggare av utländsk litteratur och utländska agenter för att utbyta information om den utländska samtida litteraturen.

Svenska institutet respektive Statens kulturråd skulle vid genomförandet av den sortens arrangemang som Författarförbundet föreslår utöver att skapa förutsättningar för ett rikt litteraturutbyte, även förstärka översättarens möjligheter till kompetensutveckling. Författarförbundets förslag bygger på slutsatsen att utredningen inte i tillräcklig utsträckning tar fasta på upphovsmännens egna initiativ och kontaktnät, varav särskilt bör nämnas översättarnas roll som introduktörer av utländska författarskap och fortsatta upprätthållare av ett utbyte med en utländsk författare och hans/hennes språk och den utgivning som sker i det landet.

Författarförbundet har noterat att stöd avseende utländska förlags utgivning av svenska fack- och bilderböcker beviljas i mindre utsträckning än av skönlitteratur för vuxna och anser det angeläget att Statens kulturråd främjar sådan utgivning.

Internationellt utbyte för litterära upphovsmän

Utredningens förslag: Konstnärskommittén bör få i uppdrag att, i samråd med Sveriges författarfond och Statens kulturråd, med t.ex. Iaspis och Internationella dansprogrammet som utgångspunkt föreslå hur ett internationellt utbytesprogram inom litteraturområdet kan utformas. För uppdraget bör 1 miljon kronor avsättas under ett års tid genom de omprioriteringar inom anslag 3:1 som beskrivits ovan.

Författarförbundets synpunkter på förslaget till internationellt utbyte för litterära upphovsmän:

Författarförbundet avstyrker utredningens förslag och föreslår istället att Kulturdepartementet ansvarar för en fördjupad prövning av frågan hur ett internationellt utbytesprogram inom litteraturområdet kan utformas och inom ramen för en sådan prövning inhämta de erfarenheter som finns inom verksamheter med likartade syften och hos berörda instanser.

Författarförbundet anser att utredningens förslag om att ett internationellt utbytesprogram inom litteraturområdet bör initieras är utmärkt, men delar inte utredningens förslag till hur frågan bör utredas. Iaspis och Internationella dansprogrammet är fel utgångspunkter för det litterära området. Konstnärsnämnden har erfarenhet av båda dessa program och yrkesutövarna som omfattas av programmen men inte tillräcklig erfarenhet av litteraturområdet och endast begränsad kontakt med dess yrkeskategorier. Författarförbundet vill därför föreslå en annan lösning bättre anpassad till litterära upphovsmäns yrkesförutsättningar och behov.

Författarförbundet föreslår att Kulturdepartementet ansvarar för en fördjupad prövning av frågan hur ett internationellt utbytesprogram inom litteraturområdet kan utformas och inom ramen för en sådan prövning inhämtar de erfarenheter som finns inom verksamheter med likartade syften och hos berörda instanser. Författarförbundet anser att det vore rimligare än att Konstnärsnämnden, Sveriges författarfond och Statens kulturråd i samråd föreslår en lösning. Förbundets erfarenhet är att kollegiala sammanhang är mest givande för att åstadkomma reella utbyten och kollegiala sammanhang har myndigheterna av naturliga skäl begränsade erfarenheter av.

Författarförbundets övertygelse är att det är av yttersta vikt att skapa ett tydligt sammanhang och kontaktnät för utbyten och att det lämpligast sker med kollegialt utbyte som grund. Författarförbundet har stor erfarenhet av internationella utbyten av olika slag och bidrar gärna med sin kunskap vid utformandet av ett fungerande utbytesprogram. Författarförbundet har både haft rollen som initiativtagare och arrangör, men också som värd för vistelser och samlingspunkt för deltagare vid internationella utbyten (se avsnittet *Läsning och litteratur i det internationella utvecklingssamarbetet*).

Stiftelsen Författarnas Internationella Gästhem som är inhyst i Författarnas hus, centralt beläget på Drottninggatan i Stockholm, är en tillgång som skulle kunna utökas, liksom övriga stipendiebostäder som Författarförbundet äger respektive har tillgång till genom stipendieförordnanden. Författarförbundet ställer sig i anslutning till de övriga delarna av ett utbytesprogram särskilt positivt till att, inom ramen för programmet eller i anslutning till det, bereda plats för fristadsförfattare, såväl genom att skapa ett kollegialt sammanhang såsom t.ex. en mentorverksamhet, som att bereda, åtminstone tillfälliga, husrum. Författarförbundets styrelse har nyligen fattat beslut om att erbjuda fristadsförfattare gratis medlemskap under två år.

Vid sin prövning bör Kulturdepartementet särskilt undersöka möjligheten att skapa en organiserad residensverksamhet i syfte att stödja de yrkeskategorier som har behov av längre vistelser för exempelvis utbyten, forskning eller research. Bland dessa vill Författarförbundet framhålla översättare till svenska respektive fackförfattare.

De författare och översättare i Sverige som skriver på andra originalspråk än svenska är en viktig resurs i sammanhanget och får inte glömmas bort.

Författarförbundet vill påminna om den satsning som förbundet tillsammans med Förläggareföreningen och Svenska PEN står bakom gällande ett internationellt litteraturhus vars tänkta verksamhet lämpar sig ytterst väl för att vara en viktig aktör i ett internationellt utbytesprogram inom litteraturområdet.

Författarförbundet vill även betona Östersjöns författar- och översättarcentrum i Visbys betydelse som arbets- och mötesplats för litterärt yrkesverksamma upphovsmän. Centret bjuder kontinuerligt in upphovsmän till seminarier och projektverksamheter och har erfarenheter som bör tas tillvara vid utformningen av ett internationellt utbytesprogram för litterära upphovsmän.

Tydligare ansvarsfördelning för internationellt litteraturutbyte

Utredningens förslag: Ansvarsfördelningen mellan Statens kulturråd och Sveriges författarfond bör förtydligas och Kulturrådet få möjlighet att bevilja bidrag till översättare av svensk litteratur och dramatik för deltagande i internationellt utbyte. I detta syfte föreslås att förordningen (2007:1435) om statsbidrag till internationellt utbyte och samarbete på litteraturområdet ändras så att Kulturrådet får möjlighet att besluta om bidrag till översättare av litteratur och dramatik från svenska språket för deltagande i internationellt utbyte. De bestämmelser som rör Sveriges författarfond bör samtidigt utgå ur förordningen. 500 000 kronor för bidrag till litterära upphovsmän för internationellt utbyte bör överföras till anslag 5:2, ap.9, och fördelas av författarfonden med stöd av förordningen (1976:528) om bidrag till konstnärer.

Författarförbundets synpunkter på förslaget till tydligare ansvarsfördelning för internationellt litteraturutbyte:

Författarförbundet tillstyrker utredningens förslag.

Författarförbundet föreslår att Sveriges författarfond får behålla oförändrat anslag för de upphovsmannakategorier som fonden fortsatt kan bevilja bidrag.

Författarförbundet vill understryka behovet av öppenhet i ansökningsförfarandet och kring hur bidragen beviljas för att åstadkomma en praxis som kan utvecklas till gagn för enskilda översättares möjligheter till förkovran i yrket och litteraturens spridning.

Författarförbundet menar att det är rimligt att författarfonden behåller ett oförändrat anslag. Ett sådant förslag innebär att Statens kulturråd disponerar 500 000 kr till att besluta om bidrag till upphovsmannakategorin översättare av litteratur och dramatik från svenska, medan författarfonden disponerar 1 miljon kronor till att besluta om bidrag till övriga upphovsmannakategorier (författare, dramatiker, kulturjournalister, tecknare, fotografer och översättare till svenska).

Stärk svenskundervisningen i utlandet

Utredningens förslag: Förslaget är att det i 2 § förordningen (2007:1224) med instruktion för Svenska institutet, tydliggörs att myndigheten, inom ramen för stödet till svenskundervisningen, särskilt ska främja utbildning av översättare av svensk litteratur. Vidare bör Svenska institutet få i uppdrag att

närmare kartlägga vilka faktorer som ligger bakom nedläggningen av universitetsinstitutioner med svenskundervisning och föreslå åtgärder som skulle kunna motverka utvecklingen i berörda länder.

Författarförbundets synpunkter på förslaget att stärka svenskundervisningen i utlandet:

Författarförbundet tillstyrker utredningens förslag.

I sammanhanget anser dock Författarförbundet att det är anmärkningsvärt att utredningen inte någonstans nämner att Södertörns högskolas litterära översättarseminarium är på väg att nedmonteras. Utbildning av översättare av utländsk litteratur är lika viktig. Överhuvudtaget har de internationella delarna av utredningen en exportinriktning och förbundet saknar en tydlig beskrivning av den översatta litteraturens plats i Sverige. Författarförbundet vill därför påminna om att export förutsätter inhemsk produktion och att utbyten kräver balans. Här ryms en stark språkpolitisk dimension inte bara vad gäller svenska utan också vad gäller de många andra originalspråk, som skrivs, läses och talas i dagens Sverige. Författarförbundet anser att de språkkunskaper som finns inom landet inte tas tillvara i tillräcklig utsträckning.

Författarförbundet vill särskilt understryka vikten av att utbyten inte enbart ska handla om mässor och försäljning av litteratur. Rättighetsförsäljning har sina egna arenor. Författarförbundets ståndpunkt är att utbyten genom myndighetsstöd ska vara inriktade på en annan sorts utbyten i ett större sammanhang. Översättarens roll som introduktör behöver tas till vara och uppmärksammas i en högre utsträckning än som sker idag.

Läsning och litteratur i det internationella utvecklingssamarbetet

Utredningens bedömning: Vår bedömning är att litteraturens roll i utvecklingssamarbetet med fördel kan stärkas. För att nå de övergripande målen inom den svenska biståndspolitiken om demokrati, mänskliga rättigheter och jämställdhet är det viktigt att den centrala roll som författare och skribenter kan spela i demokratiska förändringsprocesser tydligare uppmärksammas och tas tillvara. Även insatser för att stödja t.ex. uppbyggnad och utveckling av institutioner som bibliotek samt nationella bokmarknader bör kunna vidareutvecklas.

Författarförbundets synpunkter på förslaget om läsning och litteratur i det internationella utvecklingssamarbetet:

Författarförbundet delar utredningens bedömning men anser att även översättare explicit bör nämnas utöver författare och skribenter som en kategori som kan spela en central roll i demokratiska förändringsprocesser.

Författarförbundets internationella verksamhet är omfattande och engagerar många medlemmar. Genom medlemmarna, och då särskilt det stora antalet översättarmedlemmar och författarmedlemmar som skriver på andra originalspråk än svenska, har förbundet ett stort kontaktnät och därmed en naturlig roll vid internationella utbyten. Författarförbundet har exempelvis goda möjligheter att åstadkomma ett kollegialt sammanhang för fristadsförfattare.

Kort om Författarförbundets internationella verksamhet: bidrag till det internationella utbytet har ställts till Författarförbundets förfogande av framförallt Sida och Svenska institutet. Verksamheten är inriktad på utbyte med andra länders författare och översättare och fackliga organisationer, men utbyte sker även med enskilda upphovsmän. Författarförbundet står årligen värd för ett stort antal författare och översättare som vill informera sig och sina organisationer om Författarförbundets verksamhet, svensk kulturpolitik och skapa kontakter med svenskt kulturliv och svenska upphovsmän. Författarförbundet tar också initiativ till resor för svenska författare och översättare till utlandet. 2008 arrangerade Författarförbundet WALTIC – Writers' and Literary Translators' International Congress – i Stockholm och 2010 i Istanbul.

Stockholm den 1 mars 2013

I framtagandet av remissvaret har ett stort antal enskilda medlemmar och förtroendevalda i samtliga sektioner och förbundets biblioteksråd deltagit. Författarförbundets styrelse fattade beslut om remissvaret den 28 februari 2013.

Gunnar Ardelius
Ordförande

gm Malin Koch
Förbundsjurist